
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Vila Gusi, Sara Yunyu; Ortega Puente, Gloria, dir. Acolliment i escolta de la persona menor. La importància de ser present. 2024. (Grau de Dret)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/303119>

under the terms of the license

ACOLLIMENT I ESCOLTA DE LA PERSONA MENOR. LA IMPORTÀNCIA DE SER PRESENT.

Universitat Autònoma
de Barcelona

Autora: Sara Yunyu Vila Gusi

Professora: Gloria Ortega Puente

Treball de Fi de Grau

Àrea de Dret Civil

Grau en Dret

Curs 2023/2024

Data d'entrega: 13 de maig de 2024

*A la meva tutora, Gloria Ortega,
per la seva dedicació, per saber acompanyar
i guiar en aquest procés*

ABREVIATURES	4
RESUM – ABSTRACT	5
INTRODUCCIÓ	6
 1. L'ACOLLIMENT FAMILIAR	
1.1. Concepte i objectius de l'acolliment familiar	8
1.2. Caràcters de l'acolliment familiar	9
1.3. Marc legal	12
1.3.1. Marc supranacional	12
1.3.2. Marc europeu	13
1.3.3. Marc estatal	14
1.3.4. Marc autonòmic. Catalunya	15
1.4. El Principi bàsic. L'interès superior del menor	17
 2. LA PERSONA MENOR ACOLLIDA	18
2.1. L'aplicació de l'interès superior	18
2.2. La participació del menor	21
2.3. L'audiència del menor	22
2.4. L'audiència en l'acolliment	26
 3. EL RETORN A LA FAMÍLIA D'ORIGEN	30
3.1. La finalització de l'acolliment	30
3.2. La separació i el retorn	31

3.3. La continuïtat de relació amb la família acollidora	32
4. CONCLUSIONS	33
BIBLIOGRAFIA	36
Monografies	36
Articles doctrinals	37
Pàgines web	38
Legislació	38
Jurisprudència	39
 ANNEXOS	
Annex 1. Autorització	41
Annex 2. Entrevista	43

ABREVIATURES

CC	Codi Civil
CCCAT	Codi Civil de Catalunya
Art/s.	Article/s
ss	Següents
DGAIA	Direcció d'Atenció a la Infància i l'Adolescència
LOPJM	Llei Orgànica de Protecció Jurídica del Menor
LDOIA	Llei dels Drets i les Oportunitats en la infància i l'adolescència
CE	Constitució Espanyola
CDN	Convenció sobre els Drets dels Nens
CEDN	Carta Europea dels Drets dels Nens
CDFUE	Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea
STS	Sentència del Tribunal Suprem
STSJ	Sentència del Tribunal Superior de Justícia
STC	Sentència del Tribunal Constitucional

RESUM

Realitzar un canvi mai és senzill, i menys quan aquest succeeix en un context i en unes circumstàncies delicades per la persona que l'està duent a terme, en especial atenció en les situacions on la persona afectada es tracta d'un menor.

En els procediments d'acollida la presa de decisions respecte el menor esdevé crucial pel desenvolupament d'aquest en tots els àmbits de la seva vida, i la protecció d'aquest es regirà sempre pel principi de "l'interès superior del menor".

"L'interès superior del menor" és un principi complex de definir i d'interpretar. La no aplicació objectiva d'aquest podria suposar una vulneració dels drets fonamentals dels menors, per això, és important establir l'abast de participació i d'escolta que es proporciona als propis menors en aquests tipus de procediments.

Paraules clau: acolliment, interès superior del menor, audiència del menor, escolta.

ABSTRACT

Making a change is never easy, and less so when it happens in a context and in delicate circumstances for the person who is carrying it out, especially in situations where the affected person is a minor.

In reception procedures, decision-making regarding minors can become crucial for their development in all the areas of their lives, and the protection of them will always be governed by the principle of "the best interest of the child".

"The best interest of the child" is a complex principle of defining and interpreting, the factual non-applications of this could imply a violation of the fundamental rights of minors, therefore it is important to establish the scope of participations that it provides to minors in these types of procedures.

Key words: fostering, best interest of the child, audience of the child, hearing.

INTRODUCCIÓ

L'acolliment familiar s'entén com l'acció de rebre, brindar protecció, cura i suport a una persona que es troba en una situació de desemparament, generalment un infant o un adolescent, en els supòsit on els progenitors o els cuidadors naturals del menor no poden proporcionar una garantia pel seu benestar.

En aquest procés, les accions i les decisions que es prenen respecte el menor protegit poden suposar de gran transcendència en la vida d'aquest i constantment hauran de partir del principi de "l'interès superior del menor".

"L'interès superior del menor" constitueix un dels principis fonamentals en els processos d'acollida, prioritzant el benestar i desenvolupament integral dels infants i dels adolescents en situacions de vulnerabilitat. Aquest principi preveu que aquestes decisions i accions s'han d'enfocar cap a la satisfacció de les necessitats i dels drets dels menors, en quant a la seva seguretat, la salut, l'educació, l'estabilitat emocional i altres. Ara bé, s'ha d'apreciar realment si aquest "interès" ofereix una ampla implicació i participació als menors en quant les qüestions que els concerneixen.

Un factor important en l'aplicació de l'interès superior del menor és l'atorgament d'un dret d'audiència a la persona menor afectada en tots els àmbits que puguin concernir l'esfera d'aquesta, considerant la seva perspectiva i opinions com elements bàsics per garantir un entorn segur i favorable pel seu desenvolupament. Conseqüentment, la realització del present estudi té com a propòsit mostrar la connexitat entre aquest principi i el valor de l'escolta dels menors en aquests procediments.

L'escolta del menor esdevindrà un element essencial però quin grau d'escolta s'ha de proporcionar en aquests procediments especials, n'hi haurà prou amb una escolta simple? Sorgiran qüestions en relació a la determinació i la pràctica de l'escolta, si hi ha pautes o consells a seguir per aconseguir, el per a què és important potenciar-la i quines conseqüències té, entre d'altres.

La intervenció dels professionals en aquests procediments serà bàsic per saber aproximar, informar, preparar i donar suport als infants en acolliment familiar, a les seves famílies biològiques i a les famílies que potencialment seran acollidores en un futur.

Altrament, sorgeixen interrogants en quant a la relació posterior de la família acollidora i de l'infant un cop finalitza l'acolliment, què succeirà a partir de llavors? El contacte es seguirà conservant o es posarà punt i final en aquella relació? Quins efectes produirà en el menor el cessament o la continuació d'aquesta relació?

1. L'ACOLLIMENT FAMILIAR

1.1. CONCEPTE I OBJECTIUS D'ACOLLIMENT FAMILIAR

En la legislació vigent estatal no s'estableix una definició específica del concepte *acolliment familiar*¹, en canvi, la legislació autonòmica, Catalunya, es proporciona una definició més exacte en l'art. 228-9 CCCat.² de l'acolliment familiar. En aquest es descriu com un sistema de protecció, conseqüència de la situació de desemparament del menor, en el qual s'atorga la guarda i l'exercici habitual de les responsabilitats de tutela sobre aquest al si d'una família d'acollida.

El sorgiment d'aquesta figura de protecció és a conseqüència de les diverses circumstàncies de la família d'origen de la persona menor que no se'n pot responsabilitzar, i, a partir d'aquell moment intervé l'Administració que se n'haurà de fer càrrec, per això, és oportú buscar una altre família que pugui proporcionar al menor un ambient segur i acollidor pel seu desenvolupament.

¹ En aquest sentit manifesta RIVAS ANTÓN, M. F.; «El acogimiento familiar del Código Civil en el sistema público de protección de menores», Universidad de Valladolid, Valladolid, 2015, pàg. 236 i ss., sobre la indeterminació de la figura de l'acolliment que “ni los textos legales internacionales ni la normativa estatal presentan una definición de acogimiento, y la doctrina se enfrenta a su conceptualización de manera sectorial, en función del ámbito social o jurídico que afecte al menor, aunque todas tienen un denominador común, el acogimiento es un término que se refiere a la situación de un menor que vive fuera de la unidad familiar que forman sus progenitores.”

Nombroses són les sentències que proporcionen una definició del concepte de situació de desemparament (SAP Cantabria 52/2003, de 4 de febrer [ECLI:ES:APS:2003:239]; SAP València 359/2004, de 7 de juny [ECLI:ES:APV:2004:2632]; SAP TO 942/2014, de 4 de novembre [ECLI:ES:APTO:2014:942], entre d'altres), però no del concepte d'acolliment familiar. La STS 605/2011 de 21 de febrer, [ECLI:ES:TS:2011:605] FD4, al establir que l'Administració davant d'una manca de compliment del deures imposats de la patria potestat pot “declarar el desamparo y asumir la tutela del menor, con la adopción de medidas para permitir que el niño se reinserte en la familia, cuando no sea contrario a su interés”, entenent implícitament l'acolliment familiar dins de les mesures adoptades.

² Segons l'article 228-9 del Codi Civil de Catalunya: “1. En cas de desemparament d'un menor, l'administració pública competent pot acordar com a mesura de protecció l'acolliment familiar simple o permanent. La persona o família acollidora ha de vetllar pel menor, tenir-lo en la seva companyia, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral, sempre sota la vigilància, l'assessorament i l'ajuda de l'organisme competent. 2. La persona o família acollidora assumeix la guarda i l'exercici ordinari de les funcions tutelars personals sobre el menor, per delegació de l'administració pública competent.”

En determinades ocasions es poden originar “Situacions de risc” per la persona menor. Una situació de risc atenen a la definició que proporciona l’art. 17 de la Llei 26/2015³, entesa com aquella en la que, el menor es veu perjudicat tant en el seu desenvolupament personal, familiar, social o educatiu, com pel seu benestar o pels seus drets a causa de circumstàncies, mancances o conflictes familiars, socials o educatius però sense haver d’assolir la intensitat suficient que fonamenti la declaració de desemparament i l’assumpció de la tutela per ministeri de la llei.

“La separación del niño de su propia familia debería considerarse como medida de último recurso y, en lo posible, ser temporal y por el menor tiempo posible.”⁴

Malgrat tot, hi haurà situacions en què la persistència de les causes familiars, socials entre d’altres, no puguin evitar la situació de desemparament del menor. Situació definida en l’art. 172.1 CC⁵ que es produeix en absència del compliment dels deures d’assistència, de protecció, i, del trencament dels progenitors en les obligacions que comprenen el contingut de la potestat parental respecte els seus fills provocant en conseqüència la tutela de l’Estat.

1.2. CARACTERS DE L’ACOLLIMENT FAMILIAR

Així doncs, l’acolliment familiar és una mesura de protecció que s’aplica a aquests menors que han de ser separats de la seva família i del seu entorn natural, a priori, esdevé com una mesura de caràcter temporal que oferirà als menors el millor entorn possible fins que la família d’origen pugui resoldre els conflictes que l’impedeixen d’ocupar-se’n. També pot succeir que aquesta mesura sigui de caràcter permanent en supòsits especials.

³ Llei 26/2015, de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància y a la adolescència.

⁴ Vid. Asamblea General Naciones Unidas, Resolución 64/142, (2010), “Directrices sobre las modalidades alternativas de cuidado de los niños.” Consultable a: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2010/8064.pdf?file=fileadmin/Documentos/BDL/2010/8064>

⁵ Segons l’article 172.1 del Codi Civil: “Se considera como situación de desamparo la que se produce de hecho a causa del incumplimiento o del imposible o inadecuado ejercicio de los derechos de protección establecidos por las leyes para la guarda de los menores cuando éstos queden privados de la necesaria asistencia moral o material.”

Dos elements bàsics són els que caracteritzen l'acolliment familiar, aquests són els següents⁶:

1. La **provisionalitat o temporalitat** de la mesura: l'acolliment es planteja com una mesura temporal que variarà segons les circumstàncies concretes de cada cas i que aquest finalitzarà quan la família d'origen del menor pugui tornar-se'n a fer càrrec del mateix.
2. La **relació entre el menor i la família d'origen**: sempre que les circumstàncies ho permetin i representi un benefici per l'interès superior del menor, la família d'origen mantindrà el contacte amb el menor mitjançant visites, sortides, activitats entre d'altres supervisades per professionals quan calgui.

L'acolliment familiar com a mesura de protecció per què el menor pugui, si s'escau, retornar a la seva llar. Es presenta una oportunitat a la família biològica del menor per tal que aquesta pugui “corregir”, “canviar” en un sentit positiu a fi de poder tornar a exercir les funcions, les facultats corresponents com a progenitors del menor.

Per tal de garantir la reintegració integral en la família d'origen és d'important rellevància la intervenció intensiva de sistemes a favor de la rehabilitació enfocats al disseny de plans de reunificació i sempre amb l'ajut de professionals del sector⁷. Aquesta

⁶ Vid. E-10

Vid. <https://web.gencat.cat/ca/situacions-de-vida/familia/acolliment-familiar/index.html>

⁷ En aquest sentit el “**Programa de suport a les famílies amb infants i adolescents en situació de risc o desemparament**” dut a terme per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (en endavant, DGAIA), és un programa adreçat a tots als infants i adolescents en situació de risc, risc greu o desemparament i a les seves famílies que inclou diferents projectes com ara:

Projecte “Casa d'infants”, impulsat per la DGAIA i gestionat per la Fundació Acció Social Infància (en endavant, FASI) amb el suport de l'Obra social de “La caixa”, que pretén donar a les famílies el suport necessari (psicològic, pedagògic o social especialitzat ...) que eviti la separació de fills/es, o que en tot cas possibiliti el retorn a casa dels infants institucionalitzats el més aviat possible a través de la creació de serveis d'intervenció familiar com a complement. Consultable a: https://www.fasi.cat/wp-content/uploads/2024/02/Projecte_cases_infants.pdf (última consulta 7/04/24) o bé el **Projecte Servei d'Integració en família extensa: “La meua família m'acull”**. Enfocat a promoure l'acolliment en família extensa i la millora del benestar dels infants i adolescents acollits i de les seves famílies acollidores. L'objectiu és restaurar la capacitat d'atenció dels pares biològics amb infants en situació de risc greu o desemparats, mitjançant intervencions terapèutiques per a garantir que els infants i adolescents puguin mantenir-se amb els seus pares /mares biològics, o bé puguin retornar al seu nucli familiar.

Consultable a :

https://dixit.gencat.cat/web/.content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bsf/04_familia_infancia_adolescencia/meua_familia_acull/papers_26_familia_acull.pdf (última consulta 7/04/24)

intervenció necessita ser treballada amb expectatives reals, motivació i esperança amb la intenció que els progenitors no abandonin el procés de millora que els permeti recuperar la funció parental.

L'acolliment familiar com a contraposició als centres d'acollida, al considerar-se que pot proporcionar al menor un millor entorn normalitzat, segur, emocionalment estable i garantir una ideal atenció a les necessitats que afavoreixin el seu creixement.

De l'acolliment familiar se'n deriva la complementació social familiar, a diferència de la substitució familiar, que implica el reemplaçament de l'estructura original. La complementació es centra en enfortir i donar suport a la dinàmica familiar existent.

En les situacions on el pronòstic, la valoració i els objectius són el retorn familiar del menor s'ha de reconèixer la importància de mantenir els llaços familiars i buscar la millora de les habilitats i dels recursos de la família d'origen, fomentant un entorn adequat pel retorn del menor acollit.

En molts casos, la situació d'acolliment pot produir un allunyament dels progenitors d'origen de la vida quotidiana dels menors fins a cert punt de desconèixer els aspectes vitals importants a l'evolució d'aquest. A fi d'evitar aquest problema, que podria influir de manera negativa, s'ha de plantejar la participació activa en alguns dels aspectes quotidians en la cura dels menors.

La col·laboració i el suport durant el procés no sols promouen el reagrupament familiar, sinó que també, es contribueix a un desenvolupament sostenible i saludable de la unitat familiar. Si s'apostés per una ruptura definitiva amb la família d'origen del menor s'esquinçaria l'esquema de l'acolliment, la reunificació familiar.

Investigacions⁸ demostren que l'assoliment de la reunificació de l'infant amb la seva família biològica pot estar relacionat per diversos factors com ara la qualitat i la

⁸ Vid. Amorós, P., & Palacios, J. (2004). *Acogimiento familiar* (Vol. 259). Anaya-Spain.

En el mateix sentit es pronuncia Amorós, P., Balsells, M., Fuentes-Peláez, N., Mateos Inchaurredo, A., Molina, M. C., Mundet Bolós, A., ... & Vaquero Tió, E. (2012). El suport a la família biològica, un factor bàsic per a la reunificació en els acolliments familiars i residencials. *Alimara revista de treball social*, 2012, núm. 57, p. 32-38.

intensitat de les visites, dels contactes mentre subsisteix la mesura de protecció, així mateix del suport obtingut per part de l'equip professional. El règim de visites permet conservar el vincle i la relació afectiva entre l'infant i els seus familiar, donar continuïtat a la història familiar afavorint-ne una millor comprensió de la història personal i familiar que coopera amb la construcció de la identitat del menor.

1.3. MARC LEGAL. L'ACOLLIMENT FAMILIAR

La figura de l'acolliment es troba reconeguda en nombrosos texts normatius a nivell internacional, estatal i autonòmic. Recordar que serà partir de principis del segle XX el sorgiment de diverses mesures internacionals per la protecció de la infància, sent la segona meitat el principal període de desenvolupament del marc normatiu a nivell internacional que progressivament anirà sent ratificat i quedant incorporat en el marc legal dels diferents Estats.

1.3.1. MARC SUPRANACIONAL

A la normativa internacional no es troba una regularització acurada de l'acolliment familiar sinó que s'introdueix aquesta figura de manera implícita en els diversos texts normatius de salvaguarda dels interessos dels infants.

El primer text on es reconeix l'existència d'unes necessitats i d'uns drets bàsics de la infància és la “Declaración de Ginebra⁹”, 1924. Aquest reconeixement queda aplicat en els cinc únics principis de la Declaració però sense efecte vinculant pels Estats que la ratifiquen.

Consultar altrament: Balsells, M., Pastor Vicente, C., Amorós, P., Fuentes-Peláez, N., Molina, M. C., Mateos Inchaurredo, A., ... & Vázquez Álvarez, N. (2015). Caminar en familia: Programa de competencias parentales durante el acogimiento y la reunificación familiar.

⁹ Declaración de Ginebra, 1924, adoptada por la Asamblea de la Sociedad de Naciones. Consultable en: <https://www.ramajudicial.gov.co/documents/1545778/7429338/NNA-INT-NOR-IDI-011924.+Declaraci%C3%B3n+de+Ginebra+.pdf/938d86c5-fc53-47c3-9716-337d6cafa05c>

A continuació, la “Declaración de los Derechos del Niño¹⁰”, 1959, en el 6è principi recull l’acolliment al establir que *“la sociedad y las autoridades públicas tendrán la obligación de cuidar especialmente a los niños sin familia o que carezcan de medios adecuados de subsistencia.”*

Un altre instrument internacional és la “Convención sobre los Derechos del Niño¹¹”, 1989, amb caràcter obligatori pels Estats que l’han ratificat, comprometent-se a respectar els drets i deures postulats en la Convenció. L’art. 20.1 disposa que *“los niños temporal o permanentemente privados de su medio familiar, o cuyo superior interés exija que no permanezcan en ese medio, tendrán derecho a la protección y asistencia especiales del Estado.”* Del precepte reproduït es pot entendre que fa referència de forma implícita l’acolliment com a mesura per garantir aquest dret.

1.3.2. MARC EUROPEU

En el context de la normativa europea tampoc s’estableix una legislació específica que reguli la figura de l’acolliment. La Unió Europea s’ha centrat més en qüestions generals relacionades amb la protecció dels drets dels nens i la promoció del seu benestar.

La “Carta Europea sobre los Derechos del Niño,” 1992¹², introdueix de manera implícita la figura de l’acolliment al establir *“En caso de que los padres o personas encargadas del niño no estén en condiciones de asegurar su supervivencia y desarrollo, los Estados deberán garantizar al mismo la protección y los cuidados necesarios, así como unos recursos mínimos dignos, fomentando y facilitando la prestación de estos cuidados por parte de personas o familias dispuestas a ello, o mediante la intervención directa de los poderes públicos cuando lo anterior no sea posible.”* o al disposar *“Todo*

¹⁰ Declaración de los Derechos del Niño, aprobada por la Asamblea General de las Naciones Unidas, el 20 de noviembre de 1959. Consultable en:

https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/33_d_DeclaracionDerechosNino.pdf

¹¹ Convención sobre los Derechos del Niño, adoptada por la Asamblea General de las Naciones Unidas, el 20 de noviembre de 1989, convertida en ley en 1990 y ratificada por España por ese mismo año, el 30 de noviembre de 1990. Consultable en: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1990-31312>

¹² Carta Europea sobre los Derechos del Niño (CEDN), aprobada por el Parlamento Europeo de 21 de septiembre de 1992. Consultable en: https://bienestaryproteccioninfantil.es/wpfd_file/carta-europea-de-los-derechos-del-nino-doce-no-c-241-de-21-de-septiembre-de-1992/

niño tiene derecho a gozar de unos padres o, en su defecto, a gozar de personas o instituciones que los sustituyan”

La “Carta De los Derechos Fundamentales de la Unión Europea¹³”, 2000, a l’art. 24 afirma el dret dels infants a la protecció i a les cures necessàries pel seu benestar, entenent-ho indirectament com una protecció subsidiària que emana dels poders públics en absència de l’exercici de les funcions parentals.

1.3.3. MARC ESTATAL

En el context estatal serà a partir dels anys 90 quan s’estableixi una regulació més enfocada en matèria d’acolliment. Ara bé, fer menció important de l’art. 39 CE¹⁴ al establir una obligació dels Poders Públics per tal d’assegurar la protecció social, econòmica i jurídica de la família, encabint dins d’aquesta els infants i els adolescents, d’aquesta manera els correspon garantir la protecció integral dels fills/es i es reconeix la protecció dels infants prevista en els acords internacionals que vetllen pels seus drets.

La regulació de l’acolliment la trobem de l’art. 172 al 174 del Codi Civil¹⁵, reformats posteriorment per la Llei 26/2015.

La “Ley Orgánica 1/1996 de Protección Jurídica del Menor¹⁶”, text fonamental en matèria de protecció dels menors d’edat, consagra l’interès superior del menor com a principi essencial. L’acolliment es troba regulat a l’art. 20 i ss. del mateix text normatiu, en aquest s’hi recull la definició del concepte, la formalització d’aquest, els drets i deures

¹³ Carta De los Derechos Fundamentales de la Unión Europea (CDFUE), 2000, proclamada en Niza por el Parlamento Europeo, el Consejo de la Unión Europea y la Comisión. Consultable en: <https://www.boe.es/doue/2010/083/Z00389-00403.pdf>

¹⁴ Article 39 de la Constitució Espanyola. Consultable a: <https://app.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=39&tipo=2>

¹⁵ Título VII del Código Civil, denominado "De las relaciones paterno-filiales", Capítulo V, "De la adopción y otras formas de protección de menores", Sección 1ª, "De la guarda y acogimiento de menores". Consultable en: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>

¹⁶ Ley Orgánica 1/1996, de 15 de enero, de Protección Jurídica del Menor, de modificación parcial del Código Civil y de la Ley de Enjuiciamiento Civil. Consultable en: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-1069>

dels acollidors familiars, les tipologies i els drets dels menors acollits, entre d'altres elements.

La “Ley 26/2015”¹⁷ realitza lleus modificacions respecte la regulació de les situacions del desemparament que estableix el Codi Civil, per exemple, l'art. 172 ter estableix la prioritat de l'acolliment familiar sobre el residencial, també regula la possibilitat d'acordar, per les Entitats Públiques, estàncies, sortides de cap de setmana o vacances amb la família d'origen o alternativa, o institucions adequades pels menors en acolliment. En l'art. 173 bis estableix una re definició de les modalitats d'acolliment en funció de la durada, es suprimeix l'acolliment provisional així com el preadoptiu, considerat com a una fase del procediment d'adopció, per tal d'assenyalar amb claredat els supòsits d'acolliment familiar: l'acolliment d'urgència, l'acolliment temporal, amb una durada màxima de dos anys excepte si l'interès superior del menor aconsella una pròrroga i l'acolliment permanent.

1.3.4. MARC AUTONÒMIC. CATALUNYA

En la normativa autonòmica, en el cas de Catalunya, en virtut de l'art. 166.3 i 4 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya¹⁸ s'atribueix a la Generalitat la competència exclusiva “*en matèria de protecció de menors, que inclou, en tot cas, la regulació del règim de la protecció i de les institucions públiques de protecció i tutela dels menors desemparats, en situació de risc i dels menors infractors, respectant en aquest darrer cas la legislació penal. La Generalitat participa en l'elaboració i la reforma de la legislació penal i processal que incideixi en les competències de menors.*” També menciona que “*correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de promoció de les famílies i de la infància, que inclou en tot cas les mesures de protecció social i llur execució.*”

¹⁷ Ley 26/2015, de 28 de julio, de modificación del sistema de protección a la infancia y adolescencia. Consultable en: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-8470>

¹⁸ Estatuto de Autonomía de Cataluña aprobado el 19 de julio 2006. Consultable en: <https://web.gencat.cat/ca/generalitat/estatut/estatut2006/>

Per aquest motiu existeix una regulació més completa en matèria de protecció dels menors en les situacions que originen aquesta necessitat de protecció.

En la “Llei 14/2010”¹⁹ es regula les bases del sistema de protecció dels infants i adolescents a Catalunya. S’estableix la definició legal de les situacions de risc, desemparament i guarda protectora que empara la intervenció pública, també es preveu l’ampliació de mesures protectores per atendre les diferents necessitats dels infants, dels adolescents i de les seves famílies, així com la participació activa de l’infant i de l’adolescent en la presa de decisions que l’afecten.

En la disposició final primera del mateix text normatiu es faculta “*al Govern i als consellers competents en els àmbits corresponents perquè dictin les disposicions necessàries per a desplegar i executar, respectivament, aquesta llei, i perquè adoptin les mesures pertinents amb la mateixa finalitat.*”

La “Llei 25/2010, llibre segon del Codi civil de Catalunya”²⁰ regula la protecció dels menors desemparats en consemblant a les altres institucions de protecció de la persona, i remet a la legislació sobre la infància i l’adolescència, els indicadors de desemparament, les mesures de protecció, el procediment per adoptar-les i revisar-les, el règim de recursos i les causes de cessament.

Per últim, el “Decret 63/2022, de 5 d’abril”²¹ arran de la disposició primera de la LDOIA és una disposició creada amb la finalitat de complementar la norma determinada per l’obtenció de la plena eficàcia. Així doncs, les novetats normatives presentades en el text comprendrà diversos apartats, com ara la creació d’una secció específica on s’hi recullin les queixes i sol·licituds per garantir una millor participació dels infants i adolescents i reforçar els seus drets en general. Es destaca la possibilitat que els ens locals puguin dictar resolucions declaratòries de situacions de risc greu, en mesures protectores s’estableix una relació de l’acolliment familiar respecte de l’acolliment en centre i es delimita amb claredat la tipologia d’acolliment familiar en relació al precepte 126.2 de la LDOIA on es regula la modalitat d’acolliment en cap de setmana i vacances en família

¹⁹ Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l’adolescència (en endavant, LDOIA). Consultable en: <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=553898>

²⁰ Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i família. Consultable en: <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=544979>

²¹ Decret 63/2022, de 5 d’abril, dels drets i deures dels infants i els adolescents en el sistema de protecció, i del procediment i les mesures de protecció a la infància i a l’adolescència. Consultable en: <https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2022/04/05/63>

col·laboradora enllaçada amb l'art. 132.7, de la mateixa llei, com la del acolliment preadoptiu que es constituirà de forma exclusiva en via administrativa.

1.4. PRINCIPI BÀSIC: L'INTERÈS SUPERIOR DEL MENOR

La normativa reguladora de l'acolliment tant de caràcter internacional, europea, estatal com autonòmica presenta una característica en comú: protegir el benestar i el desenvolupament integral dels infants. Per aquest motiu, el marc legal de l'acolliment s'alinejarà amb un principi indispensable, l'interès superior del menor. Aquests consagrat en nombrosos instruments normatius estableix que totes les decisions relacionades amb els menors han de proporcionar la prioritització del benefici i protecció per sobre de qualsevol altre interès²².

En els processos d'acollida qualsevol decisió, acció o mesura de protecció que afecti l'esfera del menor hauran de ser acordades concorde amb el principi de l'interès superior del menor atès que la realització d'aquests actes es produeix en un entorn molt delicat per a la persona que pot veure afectada part essencial de la seva vida.

L'interès superior del menor com a concepte fonamental en aquests processos especials guiarà les actuacions cap al benestar i el desenvolupament integral del menor. En aquest principi es reconeix la importància bàsica de protegir els drets, les necessitats del menor sempre priorititzant entorns segurs, acollidors, afectius que fomentin el seu progrés.

Aquest interès superior atorgarà als interessos dels menors un valor preferent sobre qualsevol altre interès legítim que pugui sorgir, d'aquesta manera ho emfatitza l'art. 2.4 de la LOPJM²³.

²² En aquest sentit ho visualitza el FD6 de la STS 565/2009, Civil, de 31 de juliol (ECLI:ES:TS:2009:5817), l'existència d'una contradicció entre l'interès del menor i la reinserció familiar “se advierte la superior jerarquía que el legislador atribuye al deber de perseguir el interés del menor, pues **la directriz sobre el interés del menor se formula con un sintagma de carácter absoluto** («se buscará siempre»), mientras que la directriz sobre la reinserción familiar se formula con carácter relativo («se procurará»).”

²³ Segons article 2.4 de la Llei Orgànica de Protecció Jurídica del Menor: “en caso de concurrir cualquier otro interés legítimo junto al interés del menor deberán priorizarse las medidas que, respondiendo a este interés, respeten también los otros intereses legítimos presentes. En caso de que no puedan respetarse todos

El nostre sistema jurídic es centra en un principi fonamental del Dret que es la prioritat del benestar dels menors. La CDN en l'art. 3.1 ja inclou dit principi pronunciant que totes les decisions incidents respecte els infants preses per institucions públiques o privades del benestar social, autoritats administratives, òrgans judicials, entre d'altres, es donarà un caràcter preferent al interès superior del menor.²⁴

En la *Observación General n° 14 (2013) sobre el derecho del niño a que su interés superior sea una consideración primordial*²⁵ el Comitè dels Drets dels Infants ressalta l'interès superior del menor com un concepte amb triple connotació. En primer lloc se'l configura com a dret substantiu, essent un dret de l'infant que ha de considerar-se primordial en l'adopció de decisions que afectin a l'infant o en supòsits on hi conflueixin varis interessos, entès com un dret d'aplicabilitat immediata i invocable judicialment. En segon lloc és conformat com a principi jurídic interpretatiu fonamental, seleccionant la interpretació més favorable i efectiva per l'interès superior del menor. I per últim, altrament percebut com a norma de procediment, els subjectes implicats en la presa de decisions que concerneix a l'infant hauran de justificar l'adopció de determinades decisions demostrant com s'ha respectat aquest interès superior, dret inherent de l'infant.

2. LA PERSONA MENOR ACOLLIDA

2.1. L'APLICACIÓ DE L'INTERÈS SUPERIOR

L'interès superior del menor serà l'eix principal en qualsevol procediment on s'adopti una mesura que pugui afectar l'esfera del propi menor. Tanmateix, NAVAS NAVARRO, apunta l'existència d'una concepció adult-paternalista resident en l'interès superior en tant que la perspectiva predominant pel legislador com la majoria de la

los intereses legítimos concurrentes, deberá primar el interés superior del menor sobre cualquier otro interés legítimo que pudiera concurrir.”

²⁴ En aquest sentit es pronuncia DE LA IGLESIA MONJE, «Menores desamparados: el derecho de sus padres a relacionarse con ellos», *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, n°88, 2012, pp. 2776 y ss.

²⁵ Observación General n°14 (2013) sobre el derecho del niño a que su interés superior sea una consideración primordial (artículo 3, párrafo 1). Consultable en:

<https://www.observatoriodelainfancia.es/oia/esp/descargar.aspx?id=3990&tipo=documento>

doctrina espanyola que ha examinat assumptes referents als menors és adoptada des de l'òptica adulta (progenitor, tutor, avi, jutge, autoritat administrativa, parella estable convivent amb el progenitor ...) en perjudici de la prisma del menor.²⁶

La jurisprudència entén l'interès superior com un concepte indeterminat en quant la normativa internacional i estatal no han establert una definició d'aquest concepte, precisant així, una tasca accessòria de concreció i individualitza cas per cas, interès el qual la doctrina l'ha sobreposat en la mesura de tot allò que el beneficiï més enllà de la preferència de tercers, garantint la protecció dels seus drets fonamentals.²⁷

Adicionalment, l'interès superior és comprès com a dret fonamental subjectiu. La ratificació de la CDN ha suposat inserir un mandat imperatiu als òrgans judicials, a les autoritats administratives, a les institucions privades i públiques i altres, a fi de vetllar pel desenvolupament i l'assoliment dels drets de totes les persones, i, en especial, dels infants. En aquest sentit es pronuncien les SSTS 258/2011²⁸, de 25 d'abril i 823/2012²⁹, de 31 de gener de 2013 respecte la protecció i la primacia de l'interès superior del menor.

²⁶ Navarro, S. N. (2011). Los derechos del menor en las familias reconstituidas. A propósito de los arts. 236-14 y 236-15 del libro segundo del CCC, relativo a la persona y la familia. In *El nuevo derecho de la persona y de la familia: (libro segundo del Código Civil de Cataluña)* (pp. 617-686). JM Bosch Editor.

²⁷ En aquest sentit es pronuncien les SSTSJ Catalunya 2682/2011 (FD4), de 31 de març, (ECLI:ES:TSJCAT:2011:2682); núm. 6509/2013 (FD4), de 25 de juliol (ECLI:ES:TSJCAT:2013:6509); i 72/2015 (FD3), de 14 d'octubre, Sala de lo Civil y Penal, Sección 1ª (ECLI:ES:TSJCAT:2015:11001), recull que: "El problema, sin embargo, surge porque ni las normas internacionales ni las propias han procurado una definición del "interés superior del menor" que no **precise de una labor suplementaria de concreción, e individualización caso por caso, configurándose dicho principio, como un verdadero concepto jurídico indeterminado**, que la doctrina ha relacionado tradicionalmente bien con el desenvolvimiento libre e integral de la personalidad del menor y la supremacía de todo lo que le beneficie, más allá de las preferencias personales de sus padres, tutores, guardadores o administraciones públicas, en orden a su desarrollo físico, ético y cultural; bien con su salud y su bienestar psíquico y su afectividad, junto a otros aspectos de tipo material; bien, simplemente, con la protección de sus derechos fundamentales."

²⁸ STS 258/2011, Sala de lo Civil, Sección 1ª, de 25 d'abril (ECLI:ES:TS:2011:2666), en el seu FD3 recull que: "La **protección del interés del menor constituye una cuestión de orden público**. En definitiva, se trata de **procurar que los derechos fundamentales del niño resulten protegidos y que ello suceda de forma prioritaria y preferente a los de los demás implicados**, debido a la falta de capacidad del menor para actuar defendiendo sus propios intereses. Este principio se impone a los jueces y tribunales, según establecen los arts. 53 CE y 5 LOPJ, y obliga a esta Sala a tomar las decisiones adecuadas para su protección."

²⁹ STS 823/2012, Sala de lo Civil, Sección Pleno, de 31 de gener de 2013 (ECLI:ES:TS:2013:373), en el seu FD2 disposa que: "**Siempre deberá tenerse en cuenta que el interés del menor constituye una cuestión de orden público**. Se trata de **procurar que los derechos fundamentales del niño resulten protegidos y que ello suceda de forma prioritaria y preferente a los de los demás implicados**, debido a la falta de capacidad del menor para actuar defendiendo sus propios intereses, bien es cierto que sin que

La conceptualització de la infància en la nostra societat tendeix a ser la de “Los niños como individuos pasivos que pasan el tiempo jugando” així ho accentua LANSDOWN GERISON³⁰ al establir que al llarg del temps s’ha concebut els nens com si “se desplazaran a lo largo de un proceso de adquisición de madurez, impulsados por fuerzas biológicas y psicológicas predeterminadas, aprendiendo pasivamente a comprender el mundo que los rodea, casi sin darse cuenta de sus facultades o de su capacidad de obrar dentro de él.”³¹ LANSDOWN remarca la percepció errònia, els prejudicis respecte als infants com a éssers immadurs, principiants inexperts obstaculitzant així la apreciació de les accions exhibides per aquets que evidenciïn la implicació dinàmica en la configuració de la pròpia realitat i aquella que els envolta.

És ben cert que els infants a causa de la seva consideració com a persones “en formació” necessiten especial protecció per garantir el seu benestar i el desenvolupament tant present com futur. No obstant s’ha de tenir en compte que l’excés de protecció i la insuficient promoció de l’autonomia d’aquests pot desencadenar una discriminació per ells pel fet que “*se hace demasiado énfasis en su posición de futuros adultos, subvalorando su estatus como personas o niños*”³², suposant una ingerència greu en el propi desenvolupament i en la determinació del seu interès.

En abundants texts normatius ja es fa referència als infants com a subjectes de dret. En la CDN³³ es menciona aquesta nova conceptualització al reconèixer els infants com a individus dotats del dret a la lliure expressió, el dret a la llibertat de pensament, de consciència i religió entre d’altres. Un altre exemplificació es troba en l’exposició de motius II de la LO 1/1996³⁴ que estableix la progressió de la visió de les persones menor

sea posible entrar a juzgar sobre los criterios utilizados para su determinación cuando sean razonables y se ajusten a dicho interés. Este principio se impone a los jueces y tribunales, según establecen los arts. 53 CE (RCL 1978, 2836) y 5 LOPJ (RCL 1985, 1578 y 2635) , y obliga a esta Sala a tomar las decisiones adecuadas para su protección.”

³⁰ Lansdown, Gerison (2005). La evolución de las facultades des niño, *Innocenti Insights*, no. 11. Consultable en: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/EVOLVING-E.pdf> (última consulta 15/04/24)

³¹ *Ibidem*

³² Campbell, T. D. (1992). The rights of the minor: As person, as child, as juvenile, as future adult. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 6(1), 1-23.

³³ Segons article 13 CDN: “1. El niño tendrá derecho a la libertad de expresión; ese derecho incluirá la libertad de buscar, recibir y difundir informaciones e ideas de todo tipo [...]” o article 14: “1. Los Estados Parte respetarán el derecho del niño a la libertad de pensamiento, de conciencia y de religión.”

³⁴ Segons l’exposició de motius II, paràgraf 7è, de la LO 1/1996: “El ordenamiento jurídico, y esta Ley en particular, va reflejando progresivamente una concepción de las personas menores de edad como sujetos activos, participativos y creativos, con capacidad de modificar su propio medio personal y social; de

d'edat com a subjectes actius, participatius i creatius destacant que la millor mesura per a protegir social i jurídicament la infància és la promoció de la autonomia d'aquests com a subjectes. Igualment en l'art.53 de la LDOIA es titula "Els infants i els adolescents com a ciutadans" i en ell s'estableix *"Qualsevol infant o adolescent té dret a ésser considerat un ciutadà o ciutadana, sense altres limitacions que les establertes explícitament en la legislació vigent per a les persones menors d'edat, i a ésser protagonista de la defensa dels seus drets."*

En aquest context convé plantejar-se la següent qüestió: l'interès superior del menor s'ha d'interpretar exclusivament en termes del benestar del menor o dins del mateix principi també s'inclou un dret participatiu, a través de l'expressió d'opinió, dels menors respecte les decisions preses sobre la seva vida?

2.2. LA PARTICIPACIÓ DEL MENOR

El concepte "participar" s'equipara a l'acció d'intervenir, de prendre part en una activitat, de donar, d'expressar la opinió en un assumpte.

La legislació vigent cada vegada més tendeix a brindar als menors un major protagonisme a l'hora de participar en la presa de decisions que els afecten directament; d'aquesta manera la incorporació del dret de participació dels menors en la societat, dret reconegut per nombrosa normativa³⁵, pretén reconèixer al menor, no únicament en sentit

participar en la búsqueda y satisfacción de sus necesidades y en la satisfacción de las necesidades de los demás.

El conocimiento científico actual nos permite concluir que no existe una diferencia tajante entre las necesidades de protección y las necesidades relacionadas con la autonomía del sujeto, sino que la mejor forma de garantizar social y jurídicamente la protección a la infancia es promover su autonomía como sujetos. De esta manera podrán ir construyendo progresivamente una percepción de control acerca de su situación personal y de su proyección de futuro. Este es el punto crítico de todos los sistemas de protección a la infancia en la actualidad. Y, por lo tanto, es el reto para todos los ordenamientos jurídicos y los dispositivos de promoción y protección de las personas menores de edad. Esta es la concepción del sujeto sobre la que descansa la presente Ley: las necesidades de los menores como eje de sus derechos y de su protección."

³⁵ D'acord l'art. 7.1 Llei 1/1996, l'art. 11, 34 LDOIA, l'art. 7.2 Decret 63/2022, l'art. 23 CDN entre d'altres.

de subjecte de protecció i beneficència, sinó el seu protagonisme social i els seus drets com a ciutadà.³⁶

2.3. LA AUDIÈNCIA DEL MENOR

El dret de participació conjuntament ha d'ésser relacionat amb el dret de ser “oído”³⁷ i ser escoltat.

En primer lloc, el dret a ser “oído” consisteix simplement en “oír” al menor, s'estableix una obligació als poders públics i agents privats a donar-li audiència però mancat de conseqüències fermes, això és, sense que la opinió expressada del menor hagi de ser plenament considerada.

El dret a ser escoltat transcendeix el mer acte de ser “oído” implicant que les opinions manifestades pels menors, a pesar de no tenir caràcter vinculant, siguin contemplades en la seva essència, és a dir, en el moment que el menor sigui capaç de formar-se un judici propi no serà suficient en sentir la opinió d'aquest sinó que aquesta haurà de tenir-se degudament en compte.³⁸

³⁶ En aquest sentit en el preàmbul de la LDOIA s'afirma que: “El concepte de participació de l'infant o l'adolescent en tot el que l'afecta és el que en configurarà l'estatus de ciutadà o ciutadana. És inimaginable el disseny de polítiques públiques en qualsevol àmbit elaborat d'esquena als ciutadans afectats. La llei ofereix la promoció d'òrgans de participació per tal que els infants i els adolescents puguin participar activament en la vida pública.”

En la mateixa línia el Pacte per a la Infància a Catalunya articula que: “La participació activa dels infants i adolescents en tots els àmbits de la vida és el primer pas necessari perquè aquests assumeixin la seva responsabilitat social [...] Cal promoure un canvi de mentalitat a la nostra societat pel que fa a les relacions entre adults i infants, trencar la dependència i el paternalisme actual i passar del concepte d'infant com a subjecte passiu de drets a una nova realitat on l'infant és tractat com a ciutadà amb drets i responsabilitats i amb capacitats per exercir-los.”

³⁷ Aclariment lingüístic: en llengua catalana no hi ha pròpiament un “dret a ser sentit” només un dret d'escolta a diferència de la llengua castellana que sí proporciona una distinció entre aquests dos actes, el “derecho a ser oído y a ser escuchado”.

³⁸ En aquest sentit l'Observación General nº12 (2009) sobre El derecho del niño a ser escuchado: “28. Es necesario tener “debidamente en cuenta las opiniones del niño, en función de la edad y madurez del niño” [...] **El artículo 12 estipula que no basta con escuchar al niño; las opiniones del niño tienen que tomarse en consideración seriamente a partir de que el niño sea capaz de formarse un juicio propio.**” Consultable en: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2011/7532.pdf>

Tots els preceptes normatius on es recull el “dret a ser escoltat” concorden que la opinió expressada del menor s’ha de considerar seriosament en “función de la edad y madurez del niño”. D’aquesta afirmació poden sorgir certes contradiccions en les diferents normatives de protecció del menor, mentre que, per exemple, la Convenció sobre els Drets de l’Infant i la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea en els seus respectius articles³⁹ no hi ha una especificació concreta en l’edat i maduresa a l’hora de tenir en compte la opinió expressada del menor en tots els assumptes que l’afectin, per contra, la Llei Orgànica 1/1996 en el seu art. 9.2 sí estableix una presumpció de maduresa a l’edat de 12 anys per tal de garantir l’exercici del dret a ser “oído” i escoltat.⁴⁰

Aparentment en el nostre ordenament jurídic l’edat en particular de 12 anys es pren com a referència de consideració en tots els actes que generen un grau de certa responsabilitat⁴¹, però podria plantejar-se si la fixació d’edat s’ha d’interpretar com una limitació en el desenvolupament i en la determinació dels menors? Quina consideració tenen les opinions dels menors que es troben per sota del rang d’edat establert?

En la *Observació General n°12 (2009) sobre El derecho del niño a ser escuchado* menciona la incompatibilitat, emanada de l’art. 12 CDN, d’establir una edat precisa a fi que les opinions dels menors tinguin una consideració transcendental. La comprensió dels menors no estarà sempre subjecte de manera directa a la seva edat cronològica. Investigacions han demostrat que factors com ara la disponibilitat d’informació, les

³⁹ En aquesta línia l’art. 12 de la CDN disposa que: “1. [...] el derecho de expresar su opinión libremente en todos los asuntos que afectan al niño, teniéndose debidamente en cuenta las opiniones del niño, en función de la edad y madurez del niño.”

D’altre banda l’art. 24 de la Carta dels Drets Fonamentals de la UE expressa que: “[...] Podrán expresar su opinión libremente. Ésta será tenida en cuenta en relación con los asuntos que les afecten, en función de su edad y de su madurez.”

⁴⁰ Segons l’art. 9 LOPJM estableix que: “Se considera, en todo caso, que tiene suficiente madurez cuando tenga doce años cumplidos”

⁴¹ En consideració a l’esmentat, sota la denominació “Actuacions en situacions de risc” de l’art. 17.4 de la LOPJM menciona la elaboració d’un pla d’intervenció familiar per protegir el menor incloent els objectius, accions i recursos amb la participació i considerant la opinió dels progenitors, tutors, guardadors o acollidors, a més també es preveu que es comuniqui i es consulti al menor afectat en cas de tenir suficient maduresa, però sobretot si aquest té 12 anys o més.

Un altre exemple es troba en la constitució de l’acolliment recollit en l’art. 173 CC, l’acolliment requereix el consentiment dels acollidors i del menor, si aquest tingués suficient maduresa i, en tot cas, si fos major de 12 anys.

experiències personals, l'entorn en el qual es desenvolupen, les expectatives socials i culturals, així com el nivell de suport rebut, tenen un gran impacte en la capacitat dels menors a l'hora de formar-se opinions⁴².

En connexitat, la *Observación General n°7 (2005) sobre la Realización de los derechos del niño en la primera infancia* esmenta la ignorància i el rebuig que freqüentment reben els infants de menor edat a l'hora de participar activament en la família, la comunitat i la societat en raó de l'edat i la seva immaduresa. No obstant, el Comitè accentua la importància d'habilitar i positivitzar les capacitats en desenvolupament dels infants més petits, de no utilitzar-se com excusa per justificar pràctiques autoritàries que restringeixi l'autonomia i l'expressió del menor sota pretext de la manca de maduresa i la necessitat de socialització.⁴³

El dret del menor a ser "oído" i a ser escoltat adquireix rellevància en la jurisprudència, aquesta l'entén com a verdadera norma d'ordre públic i d'incondicional observança dels poders públics que no poden desentendre-se'n lliurament, quedant així, incorporat en l'estatut jurídic indisponible dels menors d'edat⁴⁴.

Convé assenyalar que aquest dret es troba estretament vinculat amb l'interès superior del menor, interès que té per finalitat vetllar per la protecció del menor en qualsevol procés que l'afecta. A ran de la reforma del 2015⁴⁵, en l'art. 2.5 LOPJM disposa que "toda medida en el interés superior de la persona menor de edad deberá ser adoptada respetando las debidas garantías del proceso y, en particular: a) Los derechos del menor a ser informado, oído y escuchado, y a participar en el proceso de acuerdo con la normativa vigente."⁴⁶

⁴²Vid. punt 29 de l'Observación General n°12 (2009) sobre El derecho del niño a ser escuchado. Consultable en: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2011/7532.pdf>

⁴³ Vid. punt 14 i 17 de l'Observación General n°7 (2005) *(2005) sobre la Realización de los derechos del niño en la primera infancia*.

Consultable en: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2010/8019.pdf>

⁴⁴ En aquest sentit es pronuncien les ss TC 64/2019, de 9 de maig (ECLI:ES:TC:2019:64), TS 577/2021, de 27 de juliol, (ECLI:ES:TS:2021:3299), TS 1147/2023, de 13 de juliol (ECLI:ES:TS:2023:3466) entre d'altres, fent cita de l'afirmació expressada en el FJ5 de la STC 141/2000, de 29 de maig (ECLI:ES:TC:2000:141).

⁴⁵ Reforma que modifica el sistema de protecció a la infància i a la adolescència a través de la llei 26/2015

⁴⁶ D'aquesta manera ho emfatitza la Observación General n°12 (2009) sobre El derecho del niño a ser escuchado: "56. [...] En las decisiones relativas a la adopción, la kafala u otros **tipos de acogimiento**, el **"interés superior" del niño no puede determinarse sin tomar en consideración las opiniones del niño**. El Comité insta a todos los Estados partes a que informen al niño, de ser posible, sobre los efectos de la

Com apunta la STSJ Catalunya 18/2023⁴⁷, de 16 de març, el dret a ser “oído” i a ser escoltat ostenta una extensa apreciació en els tractats internacionals que salvaguarden els interessos dels menors d’edat, els quals constitueixen una referència imperativa per a les instàncies governamentals internes, conforme al que s’estipula en els arts. 10.2 i 39.4 CE⁴⁸.

La STS 87/2022⁴⁹, de 2 de febrer, fent referència a l’art. 92.6 CC⁵⁰ i l’art. 12 CDN i adduint les SSTS 577/2021⁵¹, de 27 de juliol i TC 64/2019⁵², de 9 de maig, fa menció del referit reconeixement del dret a ser “oído” i escoltat en tots els processos judicials en què s’afectés l’interès del menor, en l’àmbit personal, social o familiar, va ser inicialment introduït per l’art. 12.2 CDN⁵³, també present en el respectiu art. 3 del Conveni Europeu sobre l’exercici dels Drets de l’Infant⁵⁴, en l’apartat 15 de la Carta Europea dels Drets de

adopción, la kafala u otros tipos de acogimiento y a que garanticen mediante leyes que las opiniones del niño sean escuchadas.”

⁴⁷ STSJ Catalunya 18/2023, Sala de lo Civil y Penal, Sección 1ª, de 16 de març (ECLI:ES:TSJCAT:2023:3884), en el seu FD2 estipula: “[...] el derecho en cuestión goza de un amplio reconocimiento en los acuerdos internacionales que velan por la protección de los menores de edad y que constituyen una referencia obligada para los poderes públicos internos, de conformidad con lo establecido por los arts. 10.2 y 39.4 CE.”

⁴⁸ Segons article 10.2 CE: “Las normas relativas a los derechos fundamentales y a las libertades que la Constitución reconoce se interpretarán de conformidad con la Declaración Universal de Derechos Humanos y los tratados y acuerdos internacionales sobre las mismas materias ratificados por España.”

Segons article 39.4 CE: “Los niños gozarán de la protección prevista en los acuerdos internacionales que velan por sus derechos.”

⁴⁹ STS 87/2022, Sala de lo Civil, Sección 1ª, de 2 de febrer (ECLI:ES:TS:2022:356)

⁵⁰ Segons article 92.6 CC: “En todo caso, antes de acordar el régimen de guarda y custodia, el Juez deberá recabar informe del Ministerio Fiscal, y oír a los menores que tengan suficiente juicio cuando se estime necesario de oficio o a petición del Fiscal, partes o miembros del Equipo Técnico Judicial, o del propio menor, valorar las alegaciones de las partes vertidas en la comparecencia y la prueba practicada en ella, y la relación que los padres mantengan entre sí y con sus hijos para determinar su idoneidad con el régimen de guarda.”

⁵¹ STS 577/2021, Sala de lo Civil, Sección 1ª, de 27 de juliol (ECLI:ES:TS:2021:3299)

⁵² STC 64/2019, Ple, de 9 de maig (ECLI:ES:TC:2019:64)

⁵³ Segons article 12.2 CDN: “2. Con tal fin, **se dará en particular al niño oportunidad de ser escuchado, en todo procedimiento judicial o administrativo que afecte al niño**, ya sea directamente o por medio de un representante o de un órgano apropiado, en consonancia con las normas de procedimiento de la ley nacional”

⁵⁴ Convenio Europeo sobre el Ejercicio de los Derechos de los Niños (CEEDN), redactado en Estrasburgo el 25 de enero 1996, ratificado por España el 11 de noviembre 2014, en vigor desde el 1 de abril 2015. Consultable en: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2015-1752

Segons article 3 CEEDN: “Cuando según el derecho interno se considere que un niño tiene el suficiente discernimiento se le reconocerán, en los procedimientos que le afecten ante una autoridad judicial, los siguientes derechos cuyo ejercicio podrá exigir por sí mismo: a. recibir toda la información pertinente; b. ser consultado y expresar su opinión; c. ser informado de las posibles consecuencias de actuar conforme a esa opinión y de las posibles consecuencias de cualquier resolución.”

l'Infant⁵⁵ i en l'art. 24.1 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea⁵⁶. Al considerar-se que el menor d'edat té prou capacitat, l'esmentat dret, implica una garantia pel menor de recepció d'informació adequada, a ésser consultat i a poder expressar l'opinió en les decisions judicials o administratives que el concerneixin prioritzant el seu benestar conforme la maduresa i edat.

2.4. L'AUDIÈNCIA EN L'ACOLLIMENT

Suficients són els supòsits que il·lustren la importància de l'exercici del dret a ser “oïdo” i a ser escoltat i el dret de participació dels menors en els procediments quan s'opti per una mesura que tingui prou transcendència en la vida d'aquests i prou significants són les conseqüències, que repercuteixen al menor, derivades de l'absència d'aquest exercici.

Supòsits tràgics en processos d'acollida com ara el “caso del niño de El Royo”⁵⁷ o el “caso Piedad”⁵⁸ suposen un canvi constant de mesura de protecció del menor confirmades en resolucions on no es valorà en detall l'interès superior del menor provocant una gran inestabilitat i inseguretat emocional i psicològica en aquest.

En altres casos⁵⁹ es considerarà vulnerat el dret del menor a ser “oïdo” i a ser escoltat en la mesura que el procediment afectava l'àmbit personal i familiar del menor i advertint

⁵⁵ Segons apartat **15 CEDN**: “Toda decisión familiar, administrativa o judicial, en lo que se refiere al niño, deberá tener por objeto prioritario la defensa y salvaguardia de sus intereses. A tales efectos, y siempre que ello no implique riesgo o perjuicio alguno para el niño, éste deberá ser oído desde el momento en que su madurez y edad lo permitan en todas las decisiones que le afecten. Con objeto de ayudar a tomar una decisión a las personas competentes, el niño deberá ser oído, especialmente en todos aquellos procedimientos y decisiones que impliquen la modificación del ejercicio de la patria potestad, la determinación de la guardia y custodia, la designación de su tutor legal, su entrega en adopción o su eventual colocación en una institución familiar, educativa o con fines de reinserción social.”

⁵⁶ Segons article **24.1 CDFUE**: “1. Los menores tienen derecho a la protección y a los cuidados necesarios para su bienestar. Podrán expresar su opinión libremente. Ésta será tenida en cuenta en relación con los asuntos que les afecten, en función de su edad y de su madurez.”

⁵⁷ Vid. STC, Sala 1^a, Auto 28/2001, Recurso de amparo 5258/2000, de 1 de febrero (ECLI:ES:TC:2001:28A). L'alteració constant de la mesura de protecció del menor Diego, entre la família adoptiva, el retorn a la família biològica i els centres d'acollida van suposar una inestabilitat emocional pel menor, el 2016 encara es trobava al centre d'acollida esperant complir els 18 anys per començar una nova vida.

⁵⁸ Vid. SAP Gran Canarias 845/2007, de 30 de abril (ECLI:ES:APGC:2007:845). Pràcticament el mateix supòsit que l'anterior, on Piedad va canviant constantment de mesura de protecció.

⁵⁹ “La niña de Benamaurel” (STC 221/2002) o “Montserrat” (STC 71/2004)

que aquest posseïa el suficient judici per l'exercici en instància del dret reconegut en l'art. 9 LOPJM⁶⁰, a més de constatar la carència de motivació de resolució en què possiblement es podien veure afectats drets i llibertats fonamentals dels recurrents i del menor⁶¹, transgredint en aquest sentit el dret a la tutela judicial efectiva establert en l'art. 24.1 CE.

⁶⁰ La STC 221/2002, de 25 de novembre (ECLI:ES:TC:2002:221) FJ5: “ [...] al encontrarnos en este supuesto ante un caso que **afectaba a la esfera personal y familiar de una menor, la cual, por la edad que tenía en aquel momento, gozaba ya del juicio suficiente para deber ser oída por la Audiencia Provincial, con el finde hacer efectivo el derecho a ser oídos que el art. 9 de la Ley de Protección Jurídica del Menor** reconoce a los menores en cualquier procedimiento judicial en que estén directamente implicados y que conduzca a una decisión que afecte a su esfera personal, familiar o social (derecho reconocido, además, por el **art. 12 de la Convención de las Naciones Unidas sobre los Derechos del Niño** de 20 de noviembre de 1989, ratificada por Instrumento de 30 de noviembre de 1990, expresamente invocada en el art. 3 de la citada Ley Orgánica de Protección Jurídica del Menor), **este órgano judicial debió otorgar un trámite específico de audiencia a la menor antes de resolver el recurso de apelación interpuesto**, por lo que también por este motivo debe apreciarse la **vulneración del art. 24.1 CE.**”

La STC 71/2004, Recurso de Amparo 6895/2002, de 19 de abril (ECLI:ES:TC:2004:71) FJ7: “El derecho del interesado a ser oído en el proceso en el que se ventilan sus intereses integra el derecho a la tutela judicial efectiva sin indefensión [...] derecho que, en su calidad de fundamental, tienen todos, **incluidos los menores cuando posean suficiente juicio para ello**, como expresamente **se reconoce en el art. 9 de la LO 1/1996, de protección jurídica del menor**. En el caso, se deduce sin margen de duda esa condición del suficiente juicio atendida la edad de la niña en el momento en que conocía la Audiencia del recurso de apelación, porque si en anteriores actuaciones la corta edad de la menor pudo impedir tener en cuenta su parecer, no puede considerarse que esa fuera la situación **cuando la Audiencia dictó la resolución aquí recurrida** (octubre de 2002), **momento en que la menor había alcanzado prácticamente los diez años sin que, a la vista de los informes psicológicos que figuran en las actuaciones, su estado mental revelase una especial insuficiencia de su capacidad intelectual a estos efectos**: de hecho, ya había sido oída por el Juez de instancia, como refleja el Auto de éste, de julio de 2002.”

⁶¹ La STC 221/2002, de 25 de noviembre, FJ4 “ [...] la **Audiencia Provincial rechaza la existencia de un peligro actual fundando su decisión en que ese peligro no existió en el pasado, sin ni siquiera entrar a verificar si en el momento en que se pronuncia se ha producido una situación de riesgo para la salud psíquica de la menor** [...] Debemos apreciar, en consecuencia, que tal forma de razonar de la Audiencia Provincial vulnera el derecho que consagra el art. 24.1 CE, pues, como ha quedado expuesto en el fundamento jurídico anterior, **la fundamentación del Auto impugnado no puede considerarse respetuosa de las exigencias constitucionales de motivación, por la insuficiencia de la argumentación que la sustenta, carente del rigor lógico reclamable a una resolución judicial**, máxime estando en juego la salvaguarda del derecho fundamental de la menor a la integridad moral (art. 15 CE), circunstancia que la hace lesiva del derecho a la tutela judicial efectiva que consagra el art. 24.1 CE.”

La STC 71/2004, de 19 de abril, FJ6: “[...] tiene por objeto la determinación del que vaya a ser el núcleo familiar de una menor, pretendida por su madre biológica frente a quienes han sido durante varios años sus acogedores, el transcurso de tal lapso de tiempo ha podido tener una importancia trascendental. En tal sentido no puede dejar de señalarse que **la Audiencia alude en el Auto impugnado en más de una ocasión a la ausencia de circunstancias nuevas, pero lo hace refiriéndose siempre a las existentes en el momento de dictar el Auto originario de marzo de 2001** [...] las concretas circunstancias del caso, plasmadas en el Auto del Juez de Familia de 22 de noviembre de 2001, y en particular en el posterior Auto del mismo Juez de 25 de julio del año siguiente, **se constata perfectamente que en ese espacio temporal**

Arrel d'aquests supòsits es demostra la importància del tràmit d'audiència dels menors, d'efectuar una escolta activa d'aquests, ara bé, que s'entén per “escolta activa” i com es posa en pràctica per tal de resultar una màxima eficàcia en el procediments d'acollida?

L'escolta activa es percep com una competència comunicativa que integra tant aspectes verbals com no verbals, en el procés d'escolta l'empatia resulta un factor imprescindible. És un procés de comprensió de la vivència d'una altra persona en un moment de la vida i es pretén transmetre i comunicar en aquella persona tal comprensió.

Convé destacar l'opinió de ROGERS. Quan expressà “Tratar de comprender lo que la experiencia de la otra persona significa para ella”⁶² subratllà l'autèntica empatia. Empatia significa anar més enllà del mer fet d'escoltar o d'interpretació de les paraules d'algú. Es tracta de comprendre l'experiència que vol compartir aquella persona, de manera verbal o no verbal, sense jutjar ni imposar la pròpia interpretació en la proporció que la persona arribi a sentir-se compresa i no sols escoltada. En aquesta situació la persona crea un espai segur on poder compartir, manifestar lliurement sentiments, emocions proporcionant una millor comunicació entre les persones⁶³.

En l'àmbit de l'acolliment és important senyalar els programes “Caminar en familia”⁶⁴ o “Las visitas: un espacio de desarrollo familiar”⁶⁵ dissenyats en l'aprofundiment de la relació entre les dues famílies de l'infant (la d'origen i la biològica) i potenciar un entorn segur i saludable pel desenvolupament d'aquest. L'enfocament i la

se produjeron una serie de actuaciones, judiciales y materiales, en relación con la menor que indudablemente hubieran debido ser tenidas en cuenta por el órgano judicial superior a la hora de emanar el Auto que ahora se impugna en esta sede [...] sólo la constatación de las exigencias derivadas del derecho a la tutela judicial efectiva de quienes pretendían el mantenimiento del Auto del primero de los órganos citados [...] en lo que hace al objeto del amparo que se nos solicita ha de concluirse, forzosamente, que la Audiencia no debió dejar incontestadas las razones sobrevenidas esgrimidas por el Juez ejecutante y hechas suyas por los recurrentes en amparo, como exigencia inexcusable antes de adoptar su decisión, cualquiera que fuera ésta.”

⁶² Rogers, C. (1979). El proceso de convertirse en persona.

⁶³ Ariste Mur, E. (2021). *Escucha activa: Aprender a escuchar y responder con eficacia y empatía*. Cien diálogos. Ediciones Díaz de Santos.

⁶⁴ Balsells, M., Pastor Vicente, C., Amorós, P., Fuentes-Peláez, N., Molina, M. C., Mateos Inchaurredo, A., ... & Vázquez Álvarez, N. (2015). Caminar en familia: Programa de competencias parentales durante el acogimiento y la reunificación familiar.

⁶⁵ González-Pasarín, L. (2023). Las visitas durante el acogimiento familiar. Situación, aplicación piloto y evaluación del programa Las visitas: un espacio de desarrollo familiar para las familias biológicas y acogedoras.

metodologia emparada d'ambdós pot resultar diferent però l'objectiu principal és el suport de les famílies en situacions de risc oferint recursos, orientació i acompanyament per la millora del seu funcionament i benestar, a més de proporcionar un ampli ventall d'activitats encaminades a fomentar la comunicació efectiva, l'escolta activa durant les visites, la resolució de conflictes, el suport emocional i l'evolució de les aptituds parentals. En aquests programes es posa en pràctica l'escolta activa proporcionant espais propicis per incentivar una millor comunicació oberta que pugui ajudar als infants expressar els seus sentiments i pensaments.

En aquest sentit, autors com JIMÉNEZ, MARTÍNEZ Y MATA⁶⁶ formulen una sèrie de suggeriments per facilitar aquesta comunicació en el context de **l'escolta activa**, saber aproximar-se i mostrar sensibilitat respecte la visió de l'infant de les experiències viscudes i els missatges ocults en les emocions expressades de forma verbal com no, mitjançant altrament **l'empatia**, ser capaç de connectar els sentiments, les emocions per tal de comprendre i entendre quina és la manera més adequada d'ajudar a l'infant a sentir-se valorat i saber que compta amb el suport, també a través de la **reciprocitat** i la **paciència**, saber donar l'espai, el temps necessari per a l'infant a fi de ser ells mateixos qui mostrin el camí per continuar tractant temes delicats, evitant que les preses puguin bloquejar les emocions i pensaments d'aquests. Un factor a destacar també és la mostra d'**acceptació**, significa transmetre a l'infant un missatge d'acceptació absoluta respecte la història personal, la forma d'afrontar les situacions, les accions, els pensaments i altres. Celebrant, per petita que sigui, l'evolució d'aquest i no menysprear ni les seves actituds ni els seus sentiments. Cada infant és únic, posseeixen recursos i habilitats que s'han d'identificar, valorar i enfortir.

La tècnica utilitzada per la pràctica de l'escolta activa dels infants dependrà de cada institució. L'edat no serà un criteri determinant per escoltar més uns infants que uns altres sinó el que es planteja tant a la fundació IRES⁶⁷ com a l'AD'IS⁶⁸ són espais d'escolta determinats, millor dit, segons les característiques i les necessitats que presenten aquests infants es realitzaran activitats com la creació d'un espai de joc, anar a passejar,

⁶⁶ Jiménez Morago, J. M., Martínez Cabeza, R., & Mata Fernández, E. (2010). Guía para trabajar la historia de vida con niños y niñas: Acogimiento familiar y residencial.

⁶⁷ Fundació Institut de Reinserció Social, entitat que forma part de les Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (en endavant, ICIF).

⁶⁸ Associació d'Iniciativa Social, forma també part de l'ICIF, que ofereix un servei especialitzat en Acolliments i Adopcions.

convidar a berenar i altres, per intentar de mica en mica guanyar-te la seva confiança i poder tractar més àmpliament els temes originaris de preocupacions.

En el procés de l'acolliment es pot constatar una millora de l'evolució i la pràctica de l'escolta activa dels infants gràcies als professionals d'aquest àmbit atès pel temps de dedicació invertit i per la seva especial vocació.

3. EL RETORN A LA FAMÍLIA D'ORIGEN

3.1. LA FINALITZACIÓ DE L'ACOLLIMENT

El cessament de la figura de l'acolliment familiar es podrà donar per diferents motius⁶⁹.

En un primer lloc pot succeir un canvi d'una altra mesura de protecció, a manera d'exemple, finalitzat l'acolliment d'Urgència i Diagnòstic⁷⁰ es requerirà l'inici d'un nou recurs de protecció com la reintegració a la seva família d'origen, l'acolliment per part d'una família aliena, l'adopció per part d'una família adoptiva entre d'altres.

També pot cessar pel compliment del temps que preveu la resolució de constitució d'aquesta mesura de protecció en el supòsit que tingui un termini fixat o bé per acord de l'òrgan administratiu competent, a proposta de l'equip tècnic competent, quan es determini que les circumstàncies originàries de l'adopció de la mesura de protecció hagin desaparegut.

Una altra raó pot ser la voluntat de la família acollidora, de l'adolescent o de l'infant major de dotze anys.

⁶⁹L'art. 109 Decret 63/2022 equipara l'extinció de les mesures de protecció a les causes que la legislació preveu pel cessament de la tutela addicionalment afegint dues causes més, les establertes en el punt 1 i 2. En l'art. 122 del mateix Decret conté més en concret les causes de cessament de l'acolliment familiar.

⁷⁰ Radica en el període de valoració de la situació de l'infant i l'evolució de la seva família, realitzant un estudi sobre les circumstàncies que han dut a terme a la separació d'aquests i que establirà la millor opció per al futur de l'infant.

D'altra banda podrà finalitzar per la mort de l'infant o adolescent o de la persona que acull l'infant o per incapacitat de la persona acollidora que la invalidarà com a família acollidora així com pel compliment de la majoria d'edat del menor.

3.2. LA SEPARACIÓ I EL RETORN

La finalització de l'acolliment familiar pot suposar una càrrega emocional i psíquic tant pel menor com per la família acollidora. Durant l'acolliment poden sorgir freqüentment preguntes i preocupacions per ambdós parts, en el cas de la família acollidora sorgirà el dubte de si s'està proporcionant la suficient atenció per a cobrir les necessitats de l'infant acollit, o per part de l'infant la inquietud de l'acceptació en la nova família, però segurament la qüestió que més sorgeix en la finalització de l'acolliment és si es mantindran els vincles creats entre la família acollidora i l'infant acollit.

El retorn de l'infant acollit a la seva família biològica s'ha de dur a terme amb la màxima atenció per no desembocar en situacions de crisi, d'estrès que puguin originar-se en la família acollidora com en el menor. En aquest procediment resulta de gran consideració l'acompanyament, la preparació, i proporcionar l'adequada informació dels professionals del sector, tant a les famílies que decideixin ser acollidores com als infants que esperen ser acollits, des de l'inici del procés d'acollida a fi de minimitzar els efectes quan es produeixi la separació d'aquests⁷¹.

El procés de retorn suposa una nova alteració a la vida de l'infant. El fet de pensar de tornar a adaptar-se a nous entorns, a noves situacions, a fer noves amistats entre d'altres pot generar en l'infant preocupacions i molts interrogants, per aquest motiu, la intervenció del professional és necessari en quant l'establiment de normes i de responsabilitats domèstiques per una convivència més satisfactòria. El procés d'adaptació del menor, a nivell de desenvolupament i per tal de facilitar la seva participació en aquest, s'ha d'escoltar, ajudar a l'infant activament i fer-li entendre que es normal el sorgiment d'inquietuds a l'hora de realitzar nous canvis a fi que les pugui compartir i manifestar lliurement.

⁷¹ Ripoll i Tutó, J. (2012). La separació infant-família i la proposta de mesura com a recurs de protecció infantil en l'Acolliment d'Urgència i Diagnòstic: qüestions ètiques.

3.3. LA CONTINUÏTAT DE LA RELACIÓ AMB LA FAMÍLIA ACOLLIDORA

Diversos són els texts legals on es fa esment a l'atenció del lligam entre l'infant i la seva un cop finalitzat l'acolliment familiar, però mancant de caràcter obligatori.

En el preàmbul del Decret 63/2022, posa l'accent en la rellevància de “conservació dels contactes de l'infant o adolescents amb els seus acollidors anteriors, sempre que sigui convenient per a ell.” En el seu art. 122 al establir la intervenció dels equips tècnics encarregats de brindar suport a la família acollidora amb la pretensió d'afavorir l'adaptació i la transició de l'infant cap a la nova situació, addicionalment s'estableix que la relació entre l'infant o l'adolescent i la família acollidora es podrà seguir mantenint atès a la valoració de l'equip tècnic i sempre conforme l'interès superior del menor.

En la LO 1/1996, l'apartat 3 de l'art. 19 senyala que la mesura de retorn del menor a la família d'origen haurà de ser acordada en atenció el temps transcorregut, la integració dins de la família d'acollida i el seu entorn al mateix temps que han de ser també valorats els vincles afectius desenvolupats en aquesta. El següent article de la mateixa llei, l'art. 20, regula els drets i deures dels acollidors familiars i concretament en la seva lletra *m*) contempla la possibilitat de relació amb el menor un cop hagi cessat l'acolliment si així ho creu convenient l'entitat pública d'acord amb l'interès superior del menor i en tot cas, si la família biològica o, segons correspongui, la família adoptiva o d'acollida permanent en donés el consentiment, juntament amb el menor si fos suficientment madur i sempre que sigues major de dotze anys.

Els sentiments que s'originen a conseqüència de la primera separació, la que determina l'adopció de la mesura de protecció de l'infant, sovint poden ser de rebuig envers els acollidors, obstacle que dificulta la futura creació d'una relació de col·laboració i de confiança entre aquestes. Aquestes actituds de resistència de cooperació no només repercuteix de forma negativa per a reunificació familiar sinó també una

situació perjudicial per l'infant, al notar-se les tensions que es produeixen entre les famílies (acollidora i d'origen) a l'hora de les visites⁷².

Malgrat la inexistència de precepte legal que obligui, en sentit estricte, mantenir el contacte posterior és considerablement recomanable. Aquí, el treball dels professionals esdevé clau atès que resulta necessari treballar en l'apropament i la relació de les famílies per a facilitar el procés d'acolliment, de les visites i del contacte amb la família d'origen, a més del benestar del menor. Tant la fundació IRES com l'AD'IS treballa per la naturalització de les visites i la cerca de contacte entre famílies com a pas previ a la finalització de l'acolliment, en el cas de ser possible, pel fet que s'ha demostrat un factor positiu per a l'infant i es pot transitar millor entre aquestes, a més d'establir-se com a futur factor protector per a conservar les relacions posteriors al retorn de l'infant⁷³.

Resulta una mica desconcertant que no es proporcionin més estudis sobre la positivització de la continuïtat de relació entre la família acollidora i l'infant, l'enteniment d'aquesta dinàmica podria ser vital per la millora de les polítiques i les pràctiques de l'acolliment familiar.

4. CONCLUSIONS

A partir de la realització d'aquest treball s'ha pogut constatar diversos aspectes rellevants dels procediments d'acollida. L'acolliment familiar no és sinònim d'adopció, sovint es produeix una confusió de termes, l'adopció és per sempre mentre que l'acolliment familiar s'ha d'entendre com la prestació d'un servei de protecció, de forma temporal, que es brinda a l'infant com a conseqüència dels motius que han provocat el desemparament del menor. Per aquest motiu, dos seran els elements que el diferencien de l'adopció: la temporalitat i la continuïtat de relació amb la família biològica.

Destacar l'interès superior del menor com a principi regulador de les decisions, la presa de mesures, d'accions que impliquin una ingerència en la esfera personal, com familiar del menor, aquest principi es troba connectat amb el dret del menor a ser "oído"

⁷² Vid. E-53-56

⁷³ Vid. E-52, 62.

i ser escoltat en tots els procediments que l'afecten, dret reconegut per nombrosa normativa i jurisprudència entenent-lo com a dret inherent del propi menor.

La redacció dels preceptes legals on s'estableix l'edat de 12 anys com llindar en el qual s'estima que un menor comença a posseir suficient judici per la realització i l'atribució d'accions que suposen una major responsabilitat podria resultar obsoleta. Estudis i en les pròpies Observacions Generals demostren que menors per sota d'aquesta franja d'edat són capaços d'exercir un judici prou sòlid i raonable en diverses situacions. Per tant, seria rellevant reconsiderar aquests límits legals per a garantir una major adequació a la realitat del desenvolupament dels menors.

Arran de les entrevistes realitzades i la cerca d'informació s'ha comprès millor el concepte d'escolta activa, com aquesta esdevé clau i la pràctica en el procediment d'acollida. L'escolta activa va més enllà del simple fet d'escoltar, el que es pretén és centrar una atenció absoluta a l'infant, crear un espai segur on aquest pugui manifestar, sense cap temor de ser jutjat o infravalorat, obertament les seves inquietuds, preocupacions, emocions entre d'altres i, així, proporcionant una millor fluïdesa en la comunicació.

A despit de la mancança d'una disposició legal preceptiva de conservar els contactes entre la família acollidora i l'infant un cop el retorn d'aquest a la família biològica, és molt aconsellable, malgrat la dificultat que pot suposar convenir dues famílies. És un treball que s'ha d'anar realitzant progressivament i no de manera forçada ni brusca atès que els resultats poden ser tant positius per ambdues famílies com per als infants perquè aquest pugui anar creant la seves pròpies històries personals, saber d'on venen i sentir que van ser estimats per algú durant el seu procés.

Altrament resulta confusa la redacció de l'art. 20 m) LOPJM, en el sentit de per quin motiu resulta necessari el consentiment de la família biològica o família adoptiva o d'acollida permanent per tal que el menor pugui mantenir la relació amb qui va ser la seva família acollidora. El consentiment del menor en mantenir aquesta relació resulta lògic però per quina raó és bàsic l'aprovació dels altres subjectes? S'entén que si el menor és partidari de seguir en contacte amb els seus antics acollidors és a causa dels vincles positius que es van formar entre aquests durant el procés d'acolliment, van ser una part important en la seva vida. El fet de prohibir mantenir aquest contacte, per la suposada

rivalitat de les famílies, podria generar una situació d'incomoditat i de malestar pel menor i aquest no és l'objectiu que es pretén.

Voldria finalitzar transmetent un missatge a les famílies o a les persones que pel temor de pensar en d'acollir un infant i saber que hi haurà una mínima probabilitat que aquest retorni a la família biològica els impedeix ser famílies acollidores.. És ben cert que és difícil acomiadar-se d'algú amb qui has compartit molts moments únics i moltes experiències creant així un vincle afectiu especial, però també resulta molt plaent saber que has pogut proporcionar i gestionar un servei de protecció a un menor quan més ho necessitava. No sempre la finalització de l'acolliment suposarà un trencament en sec de la relació amb l'infant, amb el treball adequat es podrà mantenir i això també s'ha de tenir en compte. Per aquest motiu és necessari conscienciar bé el concepte d'acolliment atès que acollir un infant s'ha de percebre's com una sensació molt gratificant i satisfactòria on s'ajuda el menor a crear la seva pròpia història personal.

BIBLIOGRAFIA

1. MONOGRAFIES

Jiménez Morago, J. M., Martínez Cabeza, R., & Mata Fernández, E. (2010). Guía para trabajar la historia de vida con niños y niñas: Acogimiento familiar y residencial.

Navarro, S. N. (2011). Los derechos del menor en las familias reconstituidas. A propósito de los arts. 236-14 y 236-15 del libro segundo del CCC, relativo a la persona y la familia. In *El nuevo derecho de la persona y de la familia:(libro segundo del Código Civil de Cataluña)* (pp. 617-686). JM Bosch Editor.

De la Iglesia Monje, M. I. (2012). Menores desamparados: el derecho de sus padres a relacionarse con ellos. *Revista crítica de derecho inmobiliario*, 88(733), 2773-2784.

Monedero, P. A., Contreras, D. V., & Morales, C. N. (2014). *Guía de Intervención Administrativa y Judicial con menores de protección*. Editorial Dykinson, S.L.

Balsells, M., Pastor Vicente, C., Amorós, P., Fuentes-Peláez, N., Molina, M. C., Mateos Inchaurredo, A., ... & Vázquez Álvarez, N. (2015). Caminar en familia: Programa de competencias parentales durante el acogimiento y la reunificación familiar.

Inchaurredo, A. M., Tió, E. V., Balsells, M. À., & Ponce, C. (2016). 'They didn't tell me anything; they just sent me home': children's participation in the return home. *Child&Family Social Work*, 22(2), 871-880.

Puente, G. O. (2022). La audiencia de los niños, niñas y adolescentes. *InDret*, (3), 289-322.

González-Pasarín, L. (2023). Las visitas durante el acogimiento familiar. Situación, aplicación piloto y evaluación del programa Las visitas: un espacio de desarrollo familiar para las familias biológicas y acogedoras.

2. ARTICLES DOCTRINALS

Lansdown, Gerison (2005). La evolución de las facultades des niño, *Innocenti Insights*, no. 11

Lansdown, G., & Behn, C. P. (2005). ¿Me haces caso?: el derecho de los niños pequeños a participar en las decisiones que los afectan.

López, M. J. M. (2005). Tutela judicial efectiva y audiencia del menor en los procesos judiciales que le afecten. *Derecho privado y Constitución*, (19), 165-223.

Liebel, M. (2015). Sobre el interés superior de los niños y la evolución de las facultades. *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, 49, 43-61.

Lledó Yagüe, F. (Dir.), Ferrer Vanrell, M. P. (Dir.) & Torres Lana, J. Á. (Dir.). (2018). *Estudio sistemático de la Ley 26/2015, de 28 de julio de modificación del sistema de protección a la infancia y a la adolescencia*: (ed.). Dykinson.

Almada Mozeti, V. (2018). *Derechos fundamentales de los menores: desarrollo de la personalidad en la infancia y la adolescencia*: (ed.). Dykinson.

Abel Lluch, X. & Picó i Junoy, J. (2018). *Problemática actual de los procesos de familia: especial atención a la prueba*: (ed.). J.M. BOSCH EDITOR.

Alcaide Milia, O. (2023). La adopción abierta en la acogida permanente. Un cambio de paradigma en favor del interés superior del menor. *Revista Internacional de Doctrina y Jurisprudencia*, 29.

3. PÀGINES WEB

Acollir un infant. (s. f.). gencat.cat.

<https://web.gencat.cat/ca/situacions-de-vida/familia/acolliment-familiar/index.html>

Guia sobre l'acolliment familiar.

https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematics/01acollimentsiadopcions/acolliments/destacats_dreta/guia_acolliment/guia_acolliment.pdf

Observación General nº7 (2005) sobre la Realización de los derechos del niño en la primera infancia.

<https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2010/8019.pdf>

Observación General nº12 (2009) sobre El derecho del niño a ser escuchado.

<https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2011/7532.pdf>

Observación General nº14 (2013) sobre el derecho del niño a que su interés superior sea una consideración primordial (artículo 3, párrafo 1).

<https://www.observatoriodelainfancia.es/oia/esp/descargar.aspx?id=3990&tipo=documento>

4. LEGISLACIÓ

Legislació Internacional

Conveni sobre els Drets del Nen, adoptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989. Instrument de ratificació del 30 de novembre del 1990.

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1990-31312>

Legislació Estatal

Ley 1/2007, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil.

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-323>

Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil.

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>

Ley 26/2015, de 28 de julio, de modificación del sistema de protección a la infancia y a la adolescencia. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-8470>

Legislació Catalana

Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família.

<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=544979>

Llei 14/2010, del 27 de maig dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2010/05/27/14>

Llei 13/1997, de 19 de novembre, de creació de l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció.

<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=159105>

Decret 63/2022, de 5 d'abril, dels drets i deures dels infants i els adolescents en el sistema de protecció, i del procediment i les mesures de protecció a la infància i l'adolescència.

<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2022/04/05/63>

5. JURISPRUDÈNCIA

- SAP Cantabria 52/2003, de 4 de febrer (ECLI:ES:APS:2003:239)
- SAP València 359/2004, de 7 de juny (ECLI:ES:APV:2004:2632)
- SAP TO 942/2014, de 4 de novembre (ECLI:ES:APTO:2014:942)
- STS 605/2011, Civil, de 21 de febrer (ECLI:ES:TS:2011:605)
- STS 565/2009, Civil, de 31 de juliol (ECLI:ES:TS:2009:5817)
- STSJ CAT 2682/2011, de 31 de març (ECLI:ES:TSJCAT:2011:2682)
- STSJ CAT 6509/2013, de 25 de juliol (ECLI:ES:TSJCAT:2013:6509)

- STSJ CAT 72/2015, de 14 d'octubre (ECLI:ES:TSJCAT:2015:11001)
- STS 258/2011, de 25 d'abril (ECLI:ES:TS:2011:2666)
- STS 823/2012, de 31 de gener de 2013 (ECLI:ES:TS:2013:373)
- STC 64/2019, de 9 de maig (ECLI:ES:TC:2019:64)
- STS 577/2021, de 27 de juliol, (ECLI:ES:TS:2021:3299).
- STS 1147/2023, de 13 de juliol (ECLI:ES:TS:2023:3466)
- STC 141/2000, de 29 de maig (ECLI:ES:TC:2000:141)
- STSJ Catalunya 18/2023, de 16 de març (ECLI:ES:TSJCAT:2023:3884).
- STS 87/2022, de 2 de febrer (ECLI:ES:TS:2022:356)
- STC, Sala 1ª, Auto 28/2001, Recurso de amparo 5258/2000, de 1 de febrero (ECLI:ES:TC:2001:28A)
- SAP Gran Canarias 845/2007, de 30 de abril (ECLI:ES:APGC:2007:845)
- STC 221/2002, de 25 de noviembre (ECLI:ES:TC:2002:221)
- STC 71/2004, Recurso de Amparo 6895/2002, de 19 de abril (ECLI:ES:TC:2004:71)

ANNEX 1.

DECLARACIÓ DE CONSENTIMENT INFORMAT SOBRE LA PARTICIPACIÓ EN UNA ENTREVISTA I LA SEVA POSTERIOR REPRODUCCIÓ

A Girona 2 de maig de 2024

S'està duent a terme el Treball de Fi de Grau realitzat per l'alumna SARA YUNYU VILA GUSI del Grau en Dret cursat a la Universitat Autònoma de Barcelona sobre l'Acolliment Familiar. És necessari realitzar una entrevista que versarà sobre diferents aspectes del tema. La transcripció d'aquesta entrevista serà contingut susceptible de ser inclòs al cos del treball.

És per això que Sr./Sra. ORIANA PÉREZ MARTÍNEZ, membre de l'equip de Servei d'Acolliments i Adopcions de AD Iniciatives Socials, Girona, manifesta que:

1. He llegit i comprès tota la informació assenyalada en aquesta declaració.
2. He estat informat/da dels objectius principals de l'activitat desenvolupada.
3. He estat informat/da que els resultats obtinguts de l'entrevista podran constar al cos del Treball de Final de Grau.
4. He estat informat/da que l'interessat pot negar el seu permís a la publicació del contingut de l'entrevista.

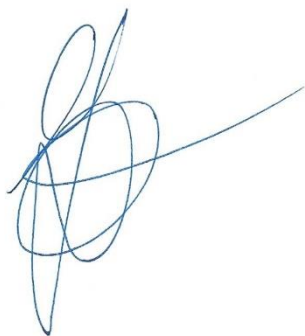
**DECLARACIÓ DE CONSENTIMENT INFORMAT SOBRE LA PARTICIPACIÓ EN UNA ENTREVISTA I
LA SEVA POSTERIOR REPRODUCCIÓ**

A Girona 2 de maig de 2024

S'està duent a terme el Treball de Fi de Grau realitzat per l'alumna SARA YUNYU VILA GUSI del Grau en Dret cursat a la Universitat Autònoma de Barcelona sobre l'Acolliment Familiar. És necessari realitzar una entrevista que versarà sobre diferents aspectes del tema. La transcripció d'aquesta entrevista serà contingut susceptible de ser inclòs al cos del treball.

És per això que Sr./Sra. ELISABET TORREJA GUERRERO, membre de l'equip de Servei d'Acolliments i Adopcions de AD Iniciatives Socials, Girona, manifesta que:

1. He llegit i comprès tota la informació assenyalada en aquesta declaració.
2. He estat informat/da dels objectius principals de l'activitat desenvolupada.
3. He estat informat/da que els resultats obtinguts de l'entrevista podran constar al cos del Treball de Final de Grau.
4. He estat informat/da que l'interessat pot negar el seu permís a la publicació del contingut de l'entrevista.

ANNEX 2.

ENTREVISTA

Elisabet Tubilleja i Oriana Piera – Servei d'Acolliments i d'Adopcions

(AD Iniciatives Socials, Girona)

(1) **SARA:** Bon dia, us podríeu presentar i explicar-nos una mica les vostres funcions en el servei d'Acolliments i d'Adopcions?

(2) **ELISABET:** Bon dia, sóc la Elisabet i faig la coordinació de l'equip d'acolliments familiars i d'adopcions.

(3) **ORIANA:** Bon dia, i jo sóc la Oriana, sóc educadora social, també en formació i porto, a l'equip d'acolliment, porto diferents seguiments.

(4) **ELISABET:** Vam pensar en convidar a l'Oriana, perquè l'Oriana a part d'estar aquí en Acolliment ha estat treballant en CRAE⁷⁴ i tota la part d'escolta, jo penso que entre les dos et podrem fer un millor explicació. Nosaltres t'explicarem el què fem nosaltres, com ho entenem, tenim diferents maneres de treballar en l'equip però sempre els principis són els mateixos i llavors cadascú té el seu "tarannà". Llavors sí que ens ha semblat super interessant, perquè jo li deia (a l'Oriana) estan super "currades" les preguntes plantejades, o has fet una investigació molt profunda o en tenies coneixement ...

(5) **SARA:** Doncs la veritat que quan vaig triar el tema del TFG estava pensant en situacions en què un infant que es troba en una situació de risc on l'Administració intervé i l'ha de col·locar en una casa d'acollida. La qüestió que em suscitava era què succeeix després d'aquest procés d'acollida, quan l'infant després d'estar potser dos anys amb la família acollidora tot d'un plegat ha de retornar a la família d'origen, m'interessava molt aquest procés ...

⁷⁴ Centres Residencials d'Acció Educativa

(6) **ELISABET:** Molt interessant perquè a part, parlar de l'infant a vegades la gent pregunta com es fa això a nivell de processos, és un tema ben plantejat perquè normalment la gent no aprofundeix molt ...

(7) **SARA:** Normalment, el que he vist molt, es que es confonen els termes entre “acolliment” i “adopció”, s'ha de tenir molt clar que en el cas d'acolliment hi una probabilitat, per mínima que sigui, que l'infant retorni a la família d'origen.

(8) **ELISABET:** I de fet, l'objectiu de l'acolliment familiar és cuidar un infant mentre la seva família s'està refent perquè aquest pugui retornar, que estadísticament, si mirem els estudis pocs retornen, i l'adopció és una filiació, que en aquest sentit, a vegades es poden confondre els termes i s'ha d'anar explicant.

(9) **SARA:** Doncs si us sembla comencem. Com definiríeu vosaltres el concepte d'acolliment?

(10) **ELISABET:** Doncs el que dèiem, a grans trets, una família que ajuda a una altre família, i és una família que fa oferiment del seu entorn familiar per fer-se càrrec d'un l'infant mentre la seva família d'origen es refà dels motius que han provocat el seu desemparament. Llavors hi ha dos elements que ho diferencien de l'adopció: una és la **temporalitat**, l'adopció és per sempre i l'acolliment és temporal perquè no sabem que succeirà i tampoc pot ser una temporalitat marcada, després hi ha la part de **relació amb la família d'origen**, per la qual s'ha de vetllar atès que no sabem quina serà la mesura final, doncs hi hauria aquestes dos parts diferencials.

(11) **ORIANA:** I una mesura de protecció per l'infant no? Penso que és una de les coses més importants.

(12) **SARA:** Quina és la metodologia que s'utilitza per atendre els menors desemparats? És a dir, com tracteu vosaltres els casos que us arriben?

(13) **ORIANA:** Com arriba la demanda vols dir?

(14) **SARA:** Si exacte, entenc que no anireu picant porta per porta ...

(15) **ELISABET:** Nosaltres fem l'estudi, la valoració de famílies acollidores i tenim una borsa de famílies molt petita perquè no n'hi ha tantes, i llavors quan des de infància,

des de l'EIA⁷⁵ és fa una proposta d'acolliment familiar ens fan arribar aquesta demanda, infància ho transmet a l'ICAA⁷⁶ i aquesta ens ho envia a nosaltres. Llavors mirem quina modalitat d'acolliment es tracta, qui és l'infant ... llegim tota la informació per poder fer-nos una “foto” d'aquest infant, si pensem que hi ha una família que encaixa, llavors transmetem que disposem d'una família, ara bé, si es tracta d'una situació d'urgència i de diagnòstic s'ha de fer ben ràpid perquè es tracta de nadons petits, de recollides a l'hospital ...

En el cas de tractar-se d'un acolliment de llarga durada, simple o permanent i veiem que tenim una possible família d'acollida, la cridem i els hi expliquem sense foto, sense nom ... perquè sinó seria una mica com de “xantatge” perquè no puguin dir que no, els expliquem la situació i els donem temps perquè puguin pensar que l'oferiment que fan poden fer-se realment càrrec o no de l'infant, perquè sinó estaríem posant en risc tant l'infant com a la família.

Per cada infant depèn amb qui està acompanyat i l'edat es dissenya una manera diferent per apropar-nos, serà la seva persona de referència (per exemple del seu tutor si es troba en un centre d'acollida) qui li parli de l'acolliment. Un infant només anirà en acolliment si vol anar, si li han parlat d'una família i nosaltres inclòs demanarem que la família d'origen si està d'acord perquè és molt dur per a l'infant viure aquestes dues realitats. Llavors un dia els explicarem que sempre treballem amb la seva persona de referència, que ja li haurà explicat qui som i què fem, previ de presentar-li la família acollidora portarem a l'infant un àlbum amb les fotos d'aquesta, preguntarem què li semblen, els espais, haurem orientat a la família segons quina edat té l'infant ...

(16) **ORIANA:** ... què és lo que més l'interessa veure, si l'espai de joc ...

(17) **ELISABET:** Llavors començarem un petit apropament gradual entre aquests que durarà depèn ...

(18) **ORIANA:** Sí, ens marquem sempre una temporalitat però depèn molt de les circumstàncies de l'infant.

(19) **ELISABET:** Temporalitat subjecte a l'evolució de l'infant, si aquest necessita anar més a poc a poc haurà de frenar tothom.

⁷⁵ Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

⁷⁶ Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció

(20) **SARA:** Clar, no és un canvi immediat perquè seria molt brusc.

(21) **ELISABET:** Exacte, llavors el què fem és que la coneixença comença en el lloc segur i amb la persona que li dona seguretat a l'infant, el seu tutor, el seu territori, llavors poc a poc la família acollidora i l'infant passaran estones a soles junts, el dia següent o l'altre aniran de passeig junts, sempre dependent de les edats. En el primer moment que es faci una visita allà on serà la seva casa sempre es demanarà que aquella persona de referència hi vagi, perquè validi l'espai, i que pugui recollir quines inquietuds li proporciona i donar resposta a aquestes fins que l'infant ja faci el pas, però sempre posant molta atenció a l'infant mirant-lo i escoltant-lo, perquè quan faci aquest canvi tingui l'opció d'acomiar-se. S'intenta fer coincidir aquest canvi amb un període de tancament (abans de setmana santa per exemple), no fer-ho bruscament.

Llavors començaria l'acolliment, una altra etapa d'escolta on entrarà la persona referent, en aquest cas podria ser la Oriana que fa el seguiment de l'escolta de l'infant.

(22) **SARA:** Així que l'escolta és crucial en aquest procediment, llavors que significa "l'escolta activa", com ho enteneu vosaltres?

(23) **ORIANA:** A veure, escoltar ve, sorgeix de sentir, una part més biològica, però el que passa és que l'escolta activa se'n va més enllà d'això i comença a entrar el pensament, la memòria, la capacitar de ser ... L'escolta activa que nosaltres podem realitzar depèn molt també de l'edat del nen, si estem parlant d'un nadó o d'un nen de tres anys escoltarem unes coses, escoltar em refereixo a poder observar com camina, com interactua amb l'adult, sol ... amb l'ajuda també dels acollidors. Tu pots preparar una escolta activa perquè vols tractar un tema o vinc perquè com estàs i a partir d'allà sorgeixen moltes dinàmiques diferents, sempre preparada perquè el què pugui passar.

(24) **ELISABET:** Nosaltres les escoltes, nosaltres anem de tant en quan a veure els infants que tenim en seguiment perquè se senti segur.

(25) **SARA:** Entenc que l'infant ha de poder sentir-se en un espai segur per poder expressar, manifestar lliurement les emocions, els sentiments, tenir un referent per transmetre-li les inquietuds ...

(26) **ORIANA:** Clar al final és un procés de vinculació, del nen tu i tu del nen, i nosaltres ho normalitzem molt. Quan la Eli explicava la transició de família a centre

d'acollida o a família aliena, aquest referent ja comença a introduir-se i se li explica a l'infant, jo seré la referent i ell serà la família ...

(27) **ELISABET:** I aquestes escoltes, clar, al final anem a parlar de coses delicades, que el puguin remoure a nivell emocional i per tant sempre mirem d'adaptar a cada infant. Podem fer varis espais d'escolta a una habitació de la casa, però, per exemple, hem escolta raspallant cavalls, anant d'excursió, anant de compres, anant a berenar ... al final el que intentes es guanyar-te la confiança.

Llavors com a escolta activa, a vegades sí que hi ha la part on s'expressa verbalment però és veritat que nosaltres tenim la part de responsabilitat d'anar més enllà. En la situació que es troben poden manifestar coses per encàrrec de, per exemple, “vull més visites amb la mama (d'origen)”, doncs bé, s'ha de veure com està posat aquest cos, veure realment si és un encàrrec o no, ajudar-lo a normalitzar, no passa res si això t'ho han demanat ...

(28) **SARA:** Que al final és com que et trobes en una posició, per a l'infant, de lleialtat no?

(29) **ELISABET I ORIANA:** Sí, entren en un conflicte de lleialtat.

(30) **ELISABET:** I al revés, pot succeir que l'infant no gosi a dir quelcom per tal de no ferir a la família acollidora, “vull veure més a la mama”, intentem ajudar-los a traspassar aquesta barrera que els impedeix dir algunes coses per temor a ofendre.

Després hi ha la part d'escolta a nivell legal, via administrativa, és a dir, que tots els menors que estan tutelats per l'Administració, és obligatori que siguin escoltats a partir dels dotze.

(31) **SARA:** Sí, un dels factor que he trobat realitzant el treball és això, en el marc legal sempre hi ha una fixació d'edat de dotze anys però que succeeix els menors que es troben per sota d'aquesta edat?

(32) **ELISABET:** Nosaltres, es pot demandar, que al final qui decideix és infància o que l'escoltin ... Et pots trobar un nen de set anys que estigui dient “algo” que no és per voluntat pròpia, que a nivell maduratiu no pot calibrar el que està demanant, però, també ens hem trobat casos en que un nen de set anys ja sap perfectament el què vol, ho té claríssim. Clar fixen una edat als dotze anys però pot ser que un de catorze no tingui les capacitats encara, a nivell maduratiu.

Si un infant demana a ser escoltat encara que no tingui dotze anys s'ha de ser escoltat, en aquí també fem acompanyament perquè es pot trobar que ell vulgui dir i ningú ho tingui en compte.

(33) **ORIANA:** Sí, i una mica que el puguin acollir perquè vas allà i l'escolten però després “cric cric cric” hi ha un silenci.

(34) **SARA:** Teniu coneixement de si s'ha realitzat cap estudi sobre la importància i la positivització de l'escolta activa de l'infant acollit en els processos d'acollida?

(35) **ELISABET I ORIANA:** Doncs quan ens estàvem mirant la pregunta no se'ns va ocórrer res ...

(36) **SARA:** Cercant informació vaig trobar una línia d'investigació que s'ha creat un joc anomenat “*parlajoc*” ...

(37) **ELISABET:** Ah, doncs sí, nosaltres el tenim. La Carme Montserrat i la Núria Fuentes han fet juntament amb mi estudis, dins d'un d'aquests estudis hi havia una sèrie d'entrevistes a infants i d'aquí treuen aquest “*parlajoc*”. Bueno, aquestes entrevistes als infants eren una mica, eren virtuals, on es preguntava coses personals i nosaltres dèiem ostres! Ja ens deien que l'havien de fer sols `però home, depèn del que et preguntin ... De fet el que fa es provocar conversa amb els infants, en cada color de la carta es parla d'un tema etc.

(38) **SARA:** I els criteris per establir l'escolta varien segons l'edat dels infants o com es determina?

(39) **ELISABET:** Per nosaltres l'edat no és el què ens defineix, el criteri en el què ens basem serà quina necessitat té aquest infant. El que sí que hi ha són espais d'escolta determinats, per exemple, un infant de tres anys, clar, verbalment serà difícil, llavors com li expliques que està en acolliment ...

(40) **ORIANA:** ... doncs a través d'animallets, amb un nen de dotze anys es pot parlar més de l'acolliment, és a dir, no cal que utilitzar un paper amb un dibuix, però un infant més petit si que necessita potser més interacció ...

(41) **ELISABET:** Jo pensava ara amb una noia de tretze anys que no li agrada parlar perquè se sent incòmode doncs es farà a través d'un dibuix, o per exemple, una nena que té una gran capacitat d'elaboració del discurs, que té un altre nivell de fer, no em refereixo

si aquest és més baix o més alt, però que no serà l'edat el que determini els criteris sinó les necessitats de l'infant.

(42) **SARA:** Doncs si us sembla, entrem a parlar de la finalització de l'acolliment. Com es tracta la transició de l'infant quan aquest, en el cas que finalment es donés, pot retornar a la família biològica? Per intentar minimitzar els efectes d'aquesta separació em vull referir.

(43) **ORIANA:** El mateix que fem quan anem cap a la família acollidora, doncs fem el procés a la inversa. Quan hi ha una possibilitat de retorn a la família biològica existeixen uns permisos, i aquests es van augmentant, és a dir, el nen potser passa caps de setmana amb la família d'origen. Si hi ha un retorn indica que la seva família ha fet un bon treball i significa que el pot cuidar. Llavors fem aquest pla de "desacoblament" a un altre cop a la família d'origen. Què passa després? Complicat.

(44) **SARA:** Em pregunto si hi ha programes, és a dir, si hi ha un seguiment posterior un cop retornat l'infant?

(45) **ELISABET:** Mira, doncs, quan l'infant retorna, nosaltres perdem la pista. És això, que el sistema de protecció és super "tajante", és com una parcel·la, és a dir, la vida del nen és una, una línia de vida i el sistema de protecció li va parcel·lant i per tant, les persones referents, per exemple, un nen que viu en un CRAE i va amb una família d'acollida, "clac" tancament, vull dir, que al final depèn dels professionals. El que està clar és que quan torna a la família biològica, nosaltres com a tal ja no estem, per tant, hem de fer un treball amb l'infant de finalització però que també és una cosa que es va fent molt a poc a poc i també volguda per l'infant. Si aquest es plantés, cosa que no ens ha passat eh, digués "jo en cap cas vull tornar" doncs aquí hauríem de veure que fer, demanaríem que sigui també escoltat.

Depenent de la modalitat de finalització de l'acolliment, en el cas de ser per majoria d'edat un any abans o així expliquem què passa després dels divuit, i llavors cada família amb cada jove decidirà que fer.

(46) **SARA:** Clar, llavors l'infant pot decidir si tornar o ...?

(47) **ORIANA:** És major d'edat llavors pot decidir si quedar-se a la seva família, però, ja no és un acolliment.

(48) **ELISABET:** Molts acolliments funcionen, al final és una relació de “filiació” i es queden a casa. En d’altres situacions pot ser que no, que decideixin que a partir dels divuit no viuran junts, llavors aquest jove tindrà opció a tot la part de suport del jove, de la part de l’habitatge i quedarà cobert, però nosaltres abans ja ho comencem a preparar tot.

Pot finalitzar un acolliment d’urgència i diagnòstic per passar a ser una acolliment simple, aquí farem el mateix treball, o bé, finalitza perquè se’n va cap a una adopció.

Els més complicats són els que finalitzen per una causa no prevista, aquesta convivència no acaba d’anar bé, llavors aquí hem d’estar oberts a qualsevol opció.

(49) **SARA:** És obligatori mantenir la relació posterior entre la família acollidora i l’infant un cop finalitzat aquest acolliment?

(50) **ORIANA:** Obligatori no, recomanable sí.

(51) **SARA:** És a dir, com veieu els possibles efectes que té el manteniment d’aquesta relació?

(52) **ELISABET:** No hi ha cap llei que digui que és obligatori, però nosaltres si que pensem que és una cosa que s’ha de poder donar, és difícil eh, perquè has d’encaixar dos famílies i explicar-los perquè és important i com s’ha de donar. És complicat, però, per l’infant saber d’on vens, si tu has estat en una família d’acollida de Girona i has anat a viure a Blanes, tu has de poder saber d’on vens, qui em va cuidar, és bo que es mantingui la relació si aquesta és positiva per l’infant.

Tenim mols nens que van a visitar doncs a la “mama tal ... que em van cuidar de petits”, queden com una mena de tiets llunyans, de padrins, que li retornen en aquest infant d’on ve, de qui és, que serà important a l’hora d’entrar en l’adolescència i no serà tant estrany pensar que hi ha algú que viu a 50 km que el va cuidar.

Nosaltres pensem que si pot ser s’ha de mantenir aquest contacte, però, que no ha de ser una cosa de cada setmana m’entens? Per nosaltres és important perquè parla d’una part de qui és i que li servirà per anar creixent i afrontant el moment de l’adolescència especialment quan sorgeixen les preguntes, saber que han estat estimats per algú ...

(53) **SARA:** I els casos que vosaltres porteu, les famílies s’han conegut o heu fet cap punt de retrobada ...? Perquè entenc que les visites que es fan a la família d’origen està present l’infant, vosaltres i la família d’origen o ...?

(54) **ELISABET:** L'escenari ideal seria que es trobéssim les dues famílies, que hi hagi una bona entesa, que tothom s'entengui. No obstant, això no és possible. Si nosaltres hem de potenciar una relació entre les dos parts i una no n'està preparada, pot ser que l'infant capti alguna cosa que no rutlla ...

Si hi ha un pas de família acollidora a d'origen, un retorn, si que es coneixen atès que seria "raro" i llavors intentarem que hi hagi una bona relació.

(55) **SARA:** Clar, perquè el nen també pot percebre un malestar a entre les famílies, però si entre aquestes hi ha un bon ambient pot ser positiu per ell perquè a l'hora de parlar es sent més disposat a comunicar-se més obertament.

(56) **ELISABET:** I no pateix tant aquest conflicte la lleialtat. Per això és molt important la figura referent que suposa una neutralitat.

(57) **ORIANA:** En els supòsits d'urgència i diagnòstic donat que la seva família biològica s'està estudiant per part de l'EAI, la família d'acollida no la coneix sinó que som nosaltres qui se'n cuida de moment, portem el carro del bèbé, biberó ara ... fins que aquesta família sap que passarà, cap a quina orientació anirà l'infant si en acolliment simple etc. Per això nosaltres ho preservem molt perquè no sabem amb quina família ens trobarem.

(58) **ELISABET:** A vegades pot haver-hi una mena de comunicació, connexió implícita, per exemple, si la família d'origen li compra un conjunt de roba a l'infant segurament la família acollidora li posi per quan es realitzin les visites, i encara que el nadó sigui petit amb alguna cosa es quedarà . Però és molt difícil per una mare d'origen separar-se i sobretot acceptar que algú se'n faci càrrec de l'infant quan tu no pots.

(59) **SARA:** Jo el que n'opino és que s'ha de treballar en aquesta consciència, que per molt dolor que et causi has de ser conscient que tu no te'n pots fer càrrec d'ell, llavors que fem? Se'n haurà de fer càrrec una altra persona.

(60) **ORIANA:** Sí, però per arribar aquí s'ha d'haver fet un treball molt a nivell personal.

(61) **ELISABET:** Llavors s'han de realitzar visites supervisades perquè es doni casos en què la mare d'origen no hagi pogut acceptar la seva dificultat i en conseqüència no accepti la mesura de protecció a nivell del seu dolor, per aquesta raó són supervisades per ajudar a la mare que no és traspassi, que el temps de visita el gaudeixi amb l'infant.

(62) **ORIANA:** Recomanem fer una “caixa de vida” on hi contingui àlbums, que escriguin “aquí vam anar a la neu ens ho vam passar molt bé”, aquesta història que han viscut en aquests anys perquè en el cas que no es pugui tornar a veure amb la família acollidora es conservin els records. Demanem que guardin objectes significatius. Hi ha nens que potser tenen tres caixes de vida perquè estaven a un centre d’acollida, d’aquest van passar en una família acollidora etc.

(63) **SARA:** I quan es realitzen les entrevistes amb les famílies que volen ser acollidores quins dubtes sorgeixen en aquestes? Clar, perquè, per exemple, quan es parla amb gent sobre l’acolliment es manifesta sempre aquesta inseguretat, saber que has acollit un infant i saber que potser d’aquí x anys marxarà ...

(64) **ELISABET:** Nosaltres fem un procés d’estudi molt extens per ser família acollidora, una de les coses que fem al principi és una formació de 16h, més que formar intentem transmetre què és l’acolliment, com a concepte, és temporal, és incert, que entenguin que el nen no és de ningú ...

(65) **ORIANA:** Quan preguntis a les famílies acollidores aquesta por que es genera, quan preguntis i què passarà si te’l treuen? Doncs et diran “és que no és meu”. Al final s’ha de percebre el fet de ser família acollidora com un servei de protecció per l’infant i això costa d’entendre.

(66) **ELISABET:** Sí, i també algunes preocupacions que ens transmeten és “em farà cosa quan s’acabi aquest acolliment per mi i el meu fill”, tenim famílies amb fills a casa i diuen ostres, com li podem transmetre aquesta finalització ... o també preocupacions de no poder atendre, fer-ho bé aquest infant ja sigui perquè aquest presenti moltes dificultats o no poder-li donar el que necessita ...

Les famílies acollidores amb les que treballem, són famílies que les coneixem molt bé i que són molt conscients de quin és el seu càrrec, el seu paper en quant al servei que fan.

(67) **SARA:** I els infants? Quins dubtes creieu que transmetre’n aquests?

(68) **ELISABET:** Els infants transmetre’n dubtes quan tenen una bona relació amb el referent, i sinó, et poden preguntar com ara “i l’habitació és molt gran”, no?, com coses ...

(69) **ORIANA:** ... molt materials, si la família acollidora tenen fills i aquests com d’alts són, quin idioma parlen ... Quan els infants ja estan a la casa de la família acollidora

preguntes com ara “em quedaré aquí per sempre?” aquest és el tema. El gran tema i que a vegades alguns no ho preguntaran però que ja veus que ho té, no s’atreveixen ...

(70) **ELISABET:** I llavors, en aquesta escolta activa tu has de poder, quan veus aquest neguit de l’infant, establir una mena de relació que permeti a l’infant dir “ah vale, que no estic boig per pensar-ho jo sol”, i llavors donar resposta aquí. També una inquietud pot sorgir el fet que hi hagi germans, “què serà del meu germà” o “està bé la meva mama?” i la nostra posició és intentar reconfortar-lo.

(71) **ORIANA:** Sí, o quan els infants tenen altres mesures, potser el que tenim en seguiment està en acolliment i el seu germà gran està amb un centre, i pregunta “què vol dir això del centre?”, penso en un cas on hi va haver un problema de conducta i l’infant em deia “como mi hermano no? o sea yo ahora ya me voy a ir a un centro, como me he portado muy mal, entoces, yo, mi camino es este”, bueno tenen aquestes coses que ningú els hi explicat ...

(72) **SARA:** Clar, perquè quan són supòsits on hi ha germans es separen?

(73) **ELISABET:** Depèn del cas i això és una mesura que farà la EAIA, pot valorar que per un s’apliqui una mesura de protecció i per l’altre una altre mesura. També es pot donar el cas on ens arribi una proposta que siguin tres germans que han d’anar junts, una família acollidora per tres germans pot ser complicat i llavors es pot donar el cas que cada germà estigui en una família i aquestes es trobin de tant en tant.

(74) **SARA:** Doncs això seria tot, moltes gràcies pel vostre temps i per tot el que heu compartit.

(75) **ELISABET:** I ara! Encantades, encantades.

(76) **ORIANA:** Gràcies a tu.